

Jan Dost

Li ber ronahiya merqeda

Ehmedê Xanî

jandost@hotmail.com

Rojê bi ronahiya xwe serê çiyayê Gilîdaxê dişûşt, hewrekî spî û mezin, lûtkeyê berfînî ji ber çavan geh geh dida alî, tevî ku nivê temûza 1996'an bû jî, hewa nerm û xweş bû buhar dianî bîra mirov, gelek hestan xwe di bîra min de li bin guhê hev dixistin, ez bi hest û hebûna xwe ji der û dorê qut bûbûm, hema hema bibêje min tenê dengvedana sê sed salên bûrî dibihîst.

Ew dengvedana bi hêz ya ku tenê helbestên seydayê Xanî dinihirandin û dibilandin, Xanî yê kurê wî bajarokê di dawa wî çiyayê serbilind de xilmaşbûyî de. Ez ji şofêrekî bajêr nêzîk bûm û min pirs kir: gelo gora Ehmedê Xanî li ku ye?

- ziyaret?

Wî pirsê min bi pirsekê bersivand, û min got erê.

Min û wî me li ser hindek pereyan li hev kir ku min bigihîne ziyaretê û vegerîne jî.

Gora xanî çend kilometran dûrî rojhilatê bajêr e, ji wê deverê re dibêjin Bayezîda jorîn, rêyeke ji zuxur û kevirên hûrik ji Bayezîd digihê ziyaretê, di nivê rê de Qereqoleke artêşa Tirkî mîna dengê

tehl û zivir di nava sîmfonîyeke ciwan de xuya dikir, piştî ku em bi selamê jê derbas bûn û me nêzîkî li Gora Xanî kir, zarokin bi kumin spî hatine pêrgîna me, ew feqe yên xwendegehê bûn, li ber derîyê merqedê Micêwir(ew kesê ku li ber ziyaretan rûdine û kar û barên wan dimeşîne, ji peyva Erebi cîran û car û cawere hatîye) ew mirovekî navoser û diloan û riheke sivik rûyê wî dinixumand,

bi germî hat pêşîya min û ez birim ber kêla serê seydayê min Xanî.

Hestên ku di wê kêlîkê de êrîşî giyanê min kirin, ez ji binî de hejandim, her tişt hate bîra min, gîlî û gazinên Xanî, perîşanîya Kurdistan û evîna dojhîn ya Mem û Zînê, min nikaribû xwe wê demê bigirta, hêsirên min zora mêranîya min birin û ez bi dengê bilind girîyam, heta min Micêwir jî bi girî vekir, xuyaye ku ew hest di nava dilê Micêwir de jî diqilqilîn û pêdivîya wî bi yekî hebû ku hinavê wî tev bide. Ber bi min ve hat û destê xwe da ser milê min bi bavîtiyeke diloan û bi kesereke dirêj got: kurê min xwedê me rizgar bike.

Ziyaret xweşik e li rex wê goristaneke giştî he ye, kevirên ku pê hatî avakirin sê rengin, spî û qehweyê tarî û yê vekirî yan hingivîn, gor hemî bi cawekî kesk nuxamtî ne li rex gora Xanî gorên şêx Taha yê Ervasî, şêx Resûl, şêx Mehmed hene, li ser kêla serê Seyda jî ev ayeta Quranê heye: kullû men e'leyha fan...., yanî her kesê li ser (rûyê erdê) mirin dawî ya wî ye.

Şênîyên Bayezîd ê gora Xanî weke ziyareteke pîroz dihesibînin, gelek nexweş û xwedan derd û kul û evîndar diçin li wir tika dikan ku xwedê wan bide ber mezinîya Xanî û kar û barên wan ser rast bike, wek çawa ku li ziyareta Miştenûr li Kobanî û li gelek ziyaretên Kurdistanê yên din, li wir jî xelk keviran di dîwarê ziyaretê didin, eger kevirê wan bi dîwêr girt, ew nîşana pêkhatina hêvîyan e.

Ehmed Mustafa

roj.ava2011@gmail.com

Tucarî kesî welatê kesî rizgar ne kiriye

Yek hebû ew jî ji bo misilmantiyê kir..

Tê gotin ko -Artêşa Sûriya Azad- wê mafê kurdan bistîne. Lê gelo baweriya we heye ko ev Artêşa Sûriya Azad piştî şoreşa Sûriyê bi serkeve wê smafê kurdan bide wan an mafê wan biparêze!!.

Ez wek kurdekî gelek hêviyên min hene lê di dilê min de jî gelek tiştin dudilî jî hene

lê bawer bikin ez naxwazim kurdek li Sûriyê werê kuştin lê mexabin wek ez dibînim gelek tiştên ne baş hene û dibin.

Berî her tiştî ez çavên her kurdekî ji bo welatê xwe kar û xebatê dike, maç bikim.

lê ez hez dikim îro kurdên li sûrîyê dijîn destên hev bigrin û li hev binirin û biçivin û di civînên xwe de bi rastî kar bikin.

Bêguman ez naxwazim Artêşa Sûriya Azad werin nav gund û bajarên Kurda

lê tiştê ji me tê xwastin em dijî rêjima Es'sd derkevin û nehêlin Artêşa sûriyê Azad di nav gund û bajarên kurdan de bijîn...

kurdo eger tu bixwazî mafê xwe bistînî kar û xebata xwe ji bo welatê xwe bikî û ji bo kurdayetiyê jî serî hildî berî hertiştî yekdest bin..yekarmanc bin..yekgotin bin.

Bêguman rêjîma As'sed niha dixwazê ev Artêşa Sûriya Azad herin gund û bajarên kurdan ji ber dest ji (Humesê û Hema) berdîn û dest bi kurdan bikin da ko polîtike wan henkî werê guhertin.. û hinkî serbest rabin û dîsa kuştin û Helebçe werê meydanê. kurdo tucarî bawer mekin ko ev (Artêşa Sûriya Azad) tu carî mafê we ji were nastîne. kurdên hêja gund û bajarin xwe biparêzin. Dost û hevalên xwe biparizin deşt û çiyayên xwe biparizin her wiha kar û xebata xwe bikin...

guhdarî li hev bikin eger hûn hez bikin mafê xwe bistînin emê bi dest û milê xwe bistînin tu carî kesî welatê kesî rizgar nekirîye... yek tenê hebû ew jî ji bo misilmantiyê rabû ...

Bi baweriya min heta Es'sed hemû Sûriyê nekuje, ew naçe. Gengaz e dema ku hemû Sûriyê hildiweşîne, tiştêkî ser tiştêkî nehêle, êdî biçe. Rejîma Sûriyê gelekî hovane ye, xwîn mij e, pêwîst e em hemû hewldanan bikin ku li navçeyên kurdî xwîn neyê rijandin.

Ebdulbaqî Huseynî

zanin88@hotmail.com

Sê gotar ji henasa şoreşa Sûriyê

(1) Îna girtiyên azadiyê û pêdariya xortan

Eve çar mehin ku li ser şoreşa xortên sûriyê dijî rêjîma wê derbas dibin. Di her inê de pêdariya xortên çeleng li hemî bajar û gundên Sûriyê xurtir û diwartir dibe.

Di encama her inê de hejmara kuştîyan, girtiyan û koçberan bêhtir dibe, bê ku rêjîma Baas'ê û serokê komarê Başar Al Essad, mûk ji laşên wan bilve, her û her bi derewan ji roja yekê, ji vê şoreşê (15.03.2011) û ta niha rojên xwe dirêj dikan.

Berî çend rojan rêjîma Sûriyê doza dan û standinê (dialog) ligel rikvanan (opposisyon) xwest, lê rikvanan çî li hundirê welat, çî ji derve, ev doz qebûlnekirin, ji ber çend şertên wan hebûn ku ew jî evbûn: 1. divê rêjîm leşkerên xwe ji kolanan bikişîne. 2. Divê hemî girtiyên siyasî û girtiyên xwepêşandanan ji zîndanên bêne serbestkirin. 3. Divê xwepêşandanên aştî bi azadî derkevin kolanan. Eger ev şert û merc pêkbê, wê demê, wê dialog dinavbera rikvanan û rêjîmê were holê.

Lê mixabin, rêjîma ku eve serê 40 salî welat tar û mar kiriye, û hemî tişt xistine bin hêza xwe, nikare vê rewşa nû qebûlbike.

Rêjîm dixwaze hemî tiştên ku dibe, weke ew dixwaze derbas bibe, û jibîr dike ku di van çar mehan de, zêdî 2000 kes hatine kuştin, zêdî 15 hezar kes hatine girtin û dora 12 hezar kes penaber bûne.

Çareserkirina vê kêşê (krissa) ku sûriya tê deye ber bi zehmtiyê an jî girêkbûnê ve diçe, ji ber ku gelê sûriyê bi hemî netewe û olên xwe ve gihane armencekê ku ev rêjîm tu serrastkirinê (reformê) nake, û tu hêvî di mana wî de nemaye, loma duruşma sereke hildide ku; "Gel rûxandina rêjîmê dixwaze".

Ji aliyê rêjîmê ve, ew jî bi hemî hewldanên xwe, bi tundî berxwe dide, çek û leşkerên xwe dijî xwepêşanvanan ve bikartîne.

Nerîna min di vê kêşê de eve; weku berî ana min di gelek gotaran de, ên ku bi zimanê erebî hatine nivîsandin, dawiya vê rêjîmê bi du hawan wê careser bibe; Sînyaro a Lîbya berbiçave, an jî kişandina Başar Al Essad û rêjîma wî ber bi dadgeha cîhan ve, wê biqede.

(2) Şoreşa Sûriyê û helwestên pepûk

Wekû her inê çûyî, roja (29.07.2011) bi navê îna "Bêdengiya we me dîkujê" hate nasîn, ewe jî ji ber gelek sedeman ev nav hate helbijartin. Wekû diyare eve pênc mehin ku li ser şoreşa xortên sûriyê çî kurd çî ereb li dijî rêjîma Baas'ê û serokê wê Başar Al Essad derbasdibe, û encama her inê gelek kuştî û birîndarin, eve ji bilî kesên ku tene girtin. Îna "Bêdengiya we me dîkujê" bangek bû ji hemî kesên sûrî ên ku ta neha dudilîn û tevî şoreşê nebûne, herwiha bangek ji dewletên ereban û cîhanê re jî bû, ku ta wê demê tu helwesteke xurt li dijî rêjîma sûriyê nedane, ev rêjîma ku gelê xwe rojane qir dike, ji ber ku doza azadiyê û dîmoqrasiyê dikan.

Piştî xwepêşandana gelê sûrî di wê inê de, li hemî herêmên welat, tevî şarên kurdî, ji Qamişlo, Serêkaniyê, Amûdê û ta bi Kobaniyê tevî vê bûyerê bibûn, di encama wê de, rêjîma sûrî bi dehan kuşt, û bi sedan brîndarkirin û gelek hatin girtin. Hin kiriyên leşkerî ên taybet li du şarên erebî çêbibûn ku ew jî evbûn; Dêrazorê û Abû Kemal.

Helwesta konseya navnetewî a didûlî..

Dewletên cîhanê piştî van kuştinên bêhude ji layê rêjîma sûrîyê dijî hemwelatîyên xwe, bêçare me, ku

divêt weke erkeki sincî û li gor qanûnên cîhanî ên ku mafê mirovan diparêze, helwesteke bi tund gereke. Piştî du rojan ji dan û standinê, di navbera 15 dewletên konseya navnetewî, ji bilî dewleta Libnanê ku xwe da alî, van dewletan "beyaneke serokatî" ji vê konseyê belavkirin, naveroka wê helwesteke lawaz li dijî rêjîma Başar Al Essad hatibû standin; ku dibêje: "Divê hemî êşkencan li dijî hemwelatîyên xwe rawestîne". Ev biryara lawaz, rêjama sûrî mejbûr nake ku pêkbîne, bi wateya ku ev biryar hebûn û nebûna wê weke hev e. An jî wekû ereb dibêjin; biryarek weke "diwêta li ser kaxezê ye".

Îna "Xwedê bi me re ye", dema ku hêvî tarûmar dibin..

Dema gelê sûriyê bi tevayî dît ku civaka cîhanî xwe li ber banga wan nelivand, rabûn îna (05.08.2011) navê "Xwedê bi me re ye" binav kirin. Di encama wê de jî rêjîma Baas'ê bi hemî top û tanqê xwe şarê Hamayê dorpêç kir, ji ber ev şar di rûwiê rêjîmê de, şarê herî pendar bû. Rêjîm jî tolhildana herî mezin bi serê vî şarî de anî, elêktirîk lê qutkir, û bi top û tanqa ew gulle- barankir. Wekû hate diyarkirin ku hejmara kuştîyan di vî şarî de a herî mezinbû. Lê mirov dikare bêje ku Başar Al Essad tu guhdanê nade tu biryarên cîhanî, û wekû dixwaze wiha li dijî rikvanên xwe hemî alavên şer bikartîne.

Helwesta konseya dewletên hevbenda Xelîcî a pepûk

Ereb û hemî mirovên musulman dibînin ku di meha rojîyê de, ev meha pîroz li cem musulmanan, çawa rêjîma sûriyê hemwelatîyê xwe dîkujê, û tu guhdanê li hemî bangên xêrxwazin nake. Konseya dewletên hevbenda Xelîcî nexwest bêdeng bimîne, rabû helwesteke pepûk da û got; divê şer li sûriyê bête rawestandî, û rêjîm li dozên hemwelatîyê xwe xwedî derkeve. Ereban jibîr kirbûn, ku eve pênc mehin gelê sûriya xwînê dirjîne, da ku vê rêjîm birûxîne û Başar Al Essad ji seroktiyê bavêje. Ev konseye hatiye û vê helwesta fedyûk dide, ta ku rikvanekî sûrî li ser mediya erebî got: "Xewna we xêr be erebno".

Helwesta Rusiya, ji dostaniyê ta xemgîniyê

Ji dema ku şoreşa xortên sûriyê destpêkir ta bi vê pêla dawî, welatê rûsiya û berpirsên wê bi alî rêjîma sûriyê û serokê wê Başar Al Essad ve radiwestiyan, lê piştî vê hejmara mezin ji kuştîyan, Rûsiya dît ku rêjîma sûriyê tu sude jê nemaye ku pêre heval bimîne, digel ku berjewendiyên Rusiya li Sûriya gelekî, rabû serokê Rûsiya di civîneke çapemenî helwesta xwe eşkerekir û got; "Eger Başar Al Essad kuştinê ranewestîne û bi rikvanên xwe danûstandinê bo reformê neke, wê pêşeroja wî gelekî xemgîn be". Eve jî sîgnaleke ji welatek dost ji serokê sûrîyê re tê dan, da ku Başar Al Essad destên xweyî bi xwîn ji ser gelê sûrî rake.

Helwesta Turkiya, piştî bêdengiyeke dirêj..

Xuyaye her ku sîgnalek ji welatên rojava (Emrîka an Europa) ji Turkiya re diçe, ev dewlet gavekê bi alî bûyerên sûrî ve davêje.. Erdoxan piştî dehfdanê ji alî welatê rojava ve, û piştî ku hejmareke mezin ji kuştîyan di meha remezanê de li sûriyê çêbû, evî mirovî hinek tevzînok ketne laşê wî û xwest helwestekê bide diyarkirin; dema got: "Ezê berpirsekî xwe bişînim Sûriyê bo ku kuştina sivîlan bê rawestandî û emê çend zirtan i rêjîmê bikin bo dîtina çareserkirinekê."

Helwesta Rojava (Emrîka, Fransa û Elmaniya), Başarko bi ku de?

Ji bo ku ev dewletên mezin rêza xwe winda nekin, ku yekî wek Başar Al Essad, pêşiya raya giştî, wan dixê ber fedyê, xwestin helwestekê bistînin û bêjin; Başarko bi ku de? Em li virin û em dikarin te qels û lawaz bikin. Ligel vê gavê jî van dewletan ta niha jî helwesteke li gor bejna şoreşa xortên sûriyê û ev xwîna buha ku heroj tê rijandin nestandine, dibe ku berjewendiyên van dewletan, bi Başarko û çêtên wî re, ji xwîna hemî gelê sûriya, mezintire.

Helwesta Ban Kî Mon, zirtên zîlamoka!

Doh, Ban Kî Mon serokê Netewên Yekbûyî, zirtek li Başar da, dema jê re got; "Divê ana hemî êşkence û kuştin bêne rawestandî". Lê vî rebenî ji bîr kiribû ku mirovekî çete wek Başar li telefonên wî venagerîne, wê çawa li gotinên wîyî ji dûr ve vegerîne.

(3) Başar Al Essad di guhê gê de ye!

Di hevpeyvînê de a ku bi Başar Al Essad re ji layê telefizyona rêjîma Sûriyê ve hate kirin, "Serokê welat" di axaftina xwe de, da xuyanî, ku hîn di guhê gê de ye. Eve şeş mehin ku gelê Sûriyê bi hemî netewên xwe ve xwepêşandanan dikan, ji bo azadiyê, dîmoqrasiyê û rûxandina rêjîma Baas'ê û serokê wê Başar Al Essad. Piştî van şeş mehan ku gelek xwîn li ser destên zîlamên û cetên rêjîmê (Shebîha) hate rijandin, hejmara kuştîyan giha 2200 kesan û dora 15000 girtî û nebedîne, ji bilî kesên birîndar û penaberan.

Di vê çavpêketinê de, Başar axiftî wekû tiştek di welatê Sûriyê de çênebûye, bes hatibû ku tiştên dixwaze bighîne gelê sûrî û hin gotinan bighîne cîhanê, bêje. Bê ku bi çavekî li şoreşa xortan binere an du peyvyan di derheqê wê xwîna de bêje, a kambax ew bû ku guhên xwe li ber hemî qêrîn û saloganên qehremana ên ku doza çûna wî dikan, digre.

Eger em vegerin naveroka vê hevpeyvînê, emê bibînin ku Başar Al Essad di şikeftê de xwedî dibe, ji ber hemî gotinên wî dîrî daxwazên gelê sûrî bûn, ji ber ku gotinên wî û qanûnên ku dixwaze pêkbîne, bûne ji dawazên kevin ve, armanca gel zêdî van gotinan e, daxwaza gel çûna wî ye.

Al Essad hate ser mesela parastinê û kuştinê, wekû her car bi gotinan dilîze, dibêje" tu çareserkirinên asayîşî tunene, lê belê çareserkirinên siyasîne", wekû hemî xelkên sûriyê dibînin û dipelînin ku ev gotinane derewin mezinin.

Gurza reformên Al Essad a ku di vê hevpeyvînê de, da xuyakirin, wekî hemî caran dîsa behsa qanûna avakirina partîyan kir û got ,ku wê komîta durustkirina partîyan nêzîk çêdibe, ew jî hate destnîşankirin rojêkê piştî vê hevpeyvînê. Derbarî danûstanê bi gel re, ev pêşinyar kir ku wê rêjîm serdana hemî herêman bike, da ku danûstandinê bi xelkên wan re bike û li dozên wan guhdar bike. Herwiha li ser helbijartinên perlemanê jî axiftî û da xuyakirin ku di meha şibata 2012 de, wê pêk were. Bi vî rengî hemî reformên ku wê ji 11 salan ve pêkbanîna, dîsa dûbare kir.

Têbînî; Ev hersî gotar berî ana li ser hin malperên kurdî hatibûn belavkirin, û ji ber ku dîmenên şoreşa sûriyê tene dubarekirin, naverokan van gotaran jî li gor dema îro tene xunçandin,..loma me di "Pênûsa Nû" de dubarekirye.

Dr. Ehmed Xelîl

dralkhalil@hotmail.com

Rastkirina ziman: Mamoste Mustefa Reşîd

Pêşiyên Kurdan û Şaristanî

Şaristaniya Guzana:

Girê Guzana (helef) li kenarê rastê yê çemê Xabûr dikeve, li başûr roiavayî şarê Serê Kaniyê, li Kurdistan Rojava. Jîms Milart dibêje, ev şaristaniya ji çemê Ferêt de heya bi çemê Zab ê mezin (Jorîn) de dere, çiyayên Zagros sînoren wê yên başûrin û hin seriyên wê li deşta Enadolê dikevin, Piraniya van deveran û heye hemiyên wan erdnîgariya pêşiyên Kurda ye, rûniştavanên Şaristaniya Guzana di zeviyan de kar dikirin, genim û cihe û kattan diçandin, û ben ji kattanê çêdikirin, zêt ji dendikên wê bi derdixistin, û bizin û mîh jî xwedî dikirin. Ev şasirtaniya hêdî hêdî di navbera salên (4400-4300) de wenda bû ⁽¹⁾.

Helbet pêşdaçûna şaristaniyê di erdnîgariya pêşiyên Kurdan de gelekî bala min kişand, lê tiştê ku bi ser de bala min kişandî, tîkeliyên vê şaristaniyê li gel jêderên mîtolojî û olî yên sereke bûn; ew tîkelî jî evin:

1- Di destanên Somerî de, li ser çîroka Tofanê (lehiyê) hatiye xuyakirin, ku keştiya Ziyosodra (Ziusudra), ya ku di hewaldana Samî de bi navê Otnapîştîm (Utnapishtîm) tê naskirin, hatiye xuyakirin, ku ew keştî li ser çiyayê Nîsîr (Nisîr) rawestiyaye; ew çiya jî çiyayê Pîremegronê, yê ku li Başûrê Kurdistanê dikeve. Li wê derê, ji bo ku were xuyakirin, ka av heya kû derê heye, rabû kevokek firand, kevok firiya çû, lê dîsa vegeriya, di pey ra dûvmeqesokek firand, ew jî vegeriya, di pey wê re qijikek firand, ew firaya û çû, dît ku av tune ye, li wir daket û xwarin xwar û venegeriya ⁽²⁾.

2 – Di Tewratê de hatiye gotin: "Xweda bihuşteke di Eden de, li rojava çand, û li wir Adem yê ku afirandî bi cih kir". "وَعَسَ الرَّبُّ إِلَهُ جَنَّاتٍ فِي عَدْنٍ شَرْقًا، وَوَضَعَ هُنَاكَ آدَمَ الَّذِي جَبَلَهُ". Wateya (rojawa) di vê gotinê de Bakurê Kurdistanê ye, çimkê di pê vê peyvê ra tê gotin ku çemekî bihuşt avdida û dibû çar şaq, şaqê sêyê çemê Hiddaqile (حِدَّاوِيل) angî Dicle ye, û çemê çarê Ferate. ⁽⁴⁾. Helbet tê zanîn ku ev herdu çem ji bakurê Kurdistanê bi derdikevin, û di Kurdistanê ra derbasî Sûriyê û Iraqê dibin.

3 – Dîsa di Tewratê de hatiye gotin, ku çaxa ava lehiyê (tofanê) bilind bû, keştiya Nûh pêximber li ser tepelekî jî tepelên çiyayê Ararat (Agirî) rawesta "وَأَسْتَقَرَّ الْفُلُكُ فِي الشَّهْرِ السَّابِعِ، فِي الْيَوْمِ السَّابِعِ عَشَرَ مِنَ الشَّهْرِ، عَلَى جِبَالِ أَرَارَاتٍ". ⁽⁵⁾.

4 - Di Qur-anê da jî hatiye gotin, ku çaxa ava lehiyê (tofanê) bilind bû, keştiya Nûh pêxember li ser tepelê çiyayê Cûdî rawesta "وَاسْتَوَتْ عَلَى الْجُودِيِّ". ⁽⁶⁾.

Rastqînên Balkêş:

Di çarçewa Şaristaniya Guzana de sê rasteqînan bala min kişandin; ewan jî evin:

Rasteqîna Yekemîn: Çiyayê Nîsîr (Pîremegron) li Kurdistanê Başûr dikeve, çiyayê Ararat (Agirî) li bakurê Kurdistanê dikeve, çiyayê Cûdî li Kurdistanê navîn dikeve, nêzikî Cizîra Botan û navê (Cûdî) bixwe ji bermayên gelê Cofî (Codî) ye; ew gelê ku şaxeke ji şaxên pêşiyên me. Ev her sê çiya ji erdnîgariya Şaristana Guzana ne.

Bi gotineke din: Agahiyên mîtolojî û olî ji hêlekê de û agahiyên zanista bermayan (علم الآثار) ji hêleka din de, diçespînin, ku warê me erdnîgariya şaristaniyeka gelek payebilind û kevine di Rojavayê Asiyayê de, payebilindiya wê şaristaniyê, di kûraniya dîrokê de, pir bi nav û deng bû, ta radaya ku cihê xwe di hizrûbîra gelên Rojavayê Asiyayê

yên kevin da girtibû, û di çerxên pêra hêdî hêdî herikî bû nav baweriyên mîtolojî û olî, û bû resteqînek di baweriyên pîrozî de li gel Cuhûyan, Fileyan (Xiristan) û Misilmanan.

Li ber ronahiya vê resteqînê, ez di çend diyardeyan di kesayeti û civaka Kurdan da gihîştîm; belê, ez lê hay bûm sedemên ku Kurd - çiqas di pergaleka paşvamayî de be - zûka şaristaniyê dipejînin, deriyên heş û dilên xwe jêra vedikin, bi ser de jî, çaxê keysên guncaw bi dest wan dikevin, dikarin bibin havpar di babeta afirandina bingeş û rêbazên şaristaniyê; çî di babetên ramanî (tiyorî نظري) de, çî di babetên teknîkî de. Gelo ewê çawa nikaribin derbasî wê radeyê bibin?! Ma ne ewan neviyên dapîr û bavpîrên Şaristaniya Guzana ne?!

Rasteqîna Sêyemîn: Erdnîgariya pêşiyên **Rasteqîna Duwemîn:** Destpêka şaristaniyê li warê pêşiyên Kurdan berî deverên din yên Rojavayê Asiyayê, netê wateya ku pêşiyên me ji pêşiyên gelên din hişmendtir û zîrektir bûn, ne xêr! A rast ewe ku mercên hewa û cîgehê li Kurdistanê guncawtir û baştir bûn. Belê, pozibilindî di babeta şirovekirina jiyana gelan de ne başe, û da ku em rê bibin ser rastiyan û qet nebin dîlên şaşitiyan, pêwîste em mercên hewa û cîgehê bi paşguhên xwe va neavêjin; hewa û cîgeh di jiyana mirov û gelan de bi roleka gelek girîng radibin, cînatên (جِنَات) wan peydadikin, heş û derûn û tevgera mirov û gelan diafirînin û perwerdedikin, pêvajoyê rengê dîroka wan saz dikin Kurdan li deverên Şaristaniya Guzana, kaniya şaristaniya yekemîn, ya ku li Rojavayê Asiyayê peyda bû; mebesta min Şaristaniya Somera ne. Dibe ku ev peyva hinekî mirov veciniqîne û dibe jî ku wek vir û fûrt were jimartin, lê tîrêjên royê bi bêjîngan netên veşartin, û çaxê ku diyarde û belgeyên dîrokê dipeyevin, ma dibe ku mirov guhên xwe bigire û çavên xwe damirîne?

A niha jî de werin em binêrin gelo rastî di kû de ye? Mesopotamiya tîrmeke erdnîgarî ye, û ew bi xwe navê Iraqê yê kevine, bi teybetî jî navê deverên navbera çemê Dicle û çemê Ferêt bû, û lêkolîner diçespînin ku deşta başûrê Mesopotamya, di dema yekemîn çerxa kevirî û çerxa Şaristaniya Guzana (Helef) de, ne goncaw bû ji bo jiyana mirovane, lê di pê re û li dor dema çar hezar salên berî zayînê re, mercên hewa û cîgeh baştir bûn û gelê ku bi navê Somerîyan tên navandin, ji çiyayên Zagros, ji Şaristaniya Guzanan, bi derketin deştên başûrê Mesopotamya û li dor 3000 sal berî zayînê yekemîn şaristanî li Rojavayê Asiyayê damezirandin ⁽¹²⁾.

Helbet, çaxa min jêder dipelandin, min hin diyardeyên girîng dîtî- çî di babeta civakî de be, an di babetên olî û ramyarî de be- dihêlin ku mirov tîkeliyên di nebera Somerîyan û pêşiyên Kurda de, ji çarçewa gumanan bi derxîne, û bixîne çarçewa rastiyan, min hinek ji wan diyardeyan di zincîra (Kesayetiya kurd) da pêşkêşkirin, û ew zincîr bi zimanê erebî û kurdî di hin malperan de hatiye weşandin, û pêdivî tûne ku ez wan diyardeyan dubare bikim.

Lê tevilî aşkeriya van diyardeyan jî, min dît ku lêgervanên ewropî, û yên rojhilata navîn jî, li hember nijad û zimanê Somerîyan sergerdan (حائرون) mane, û nexwastine tîkeliyên di navbera Somerîyan û pêşiyên Kurda de bipelînin; çimkê dagîrkeran û keleşên wan - rewşenbîrên qamçîbaz- ji 2500 sal da dibêjin: Kurd

tûnene, an jî hene, li mişext û koçber û bê kokî. Û di pêra ev derew û pîlana ji çarçewa ramyarî derbasî jêderên dîrokê kirin, ta radaya ku mirov êdî rabe bibêje:

Gelo ma qet tê bawerkirin ku welatê pêşiyên van kurdên koçber û paşkeftî kaniya yekemîn şaristanî di Rojavaya Asiyayê de be?

Lê, di demeka ne dirêj de, bi teybetî jî çaxê ku Kurdistan Azad û Serbixwe were avakirin, ewrên degîrkeriyê ê werin vekişandin, dîroka Rojavaya Asiyayê ê bi rengê nû were nivîsandin, û rastî ê di bin tava rojê de serên xwe li her deran hildin.

Jêder:

Jîfrî Barnder: Baweriyên ayînî yên gelan, rû . Fadil Ebdil-Wahêd: Ji Somer heya Tewratê, rû 210, 211.

Peymana kevin, beşê pêkhatin (tekwin), not 2, ayet 8.

Peymana kevin, beşê pêkhatin (tekwin), not 2, ayet 10 - 14.

Peymana kevin, beşê pêkhatin (tekwin), not 8, ayet 4.

Qoran, sûreta Hûd, ayet 44.

Biner: Semowêl Kirêmer: Ji lewhên Somer, rû 63, 406, 409. Jîn Porter û hinên din: Jêdera Navborî, rû 8. .

Siptîno Moskatî: Şaristaniyên Samiyan yên kevin, rû 67.

Ez û pênûs a xwe

Narîn Omer
narinomer76@gmail.com

Beriya demekê ez li bin siha darekê rûniştî bûm, min xwestek û xweziyên xwe bi çeng û bang dikirin. Min amadebûna pêkanîna niyazên pêşerojê dikir.

Di germbîna guftugoyên dilê min bi giyanê min re, ez li pispisa guftugoyên dî veciniqîm, û bi matbînê re tewş û mewş bûm, ji ber ku ew pispis ne ji gumana mirovan di firî, belê ew ji hêlîna çûkan hildikişa.

Çûka mak şîretên xwe li çîlîka xwe kom dikirin da ew ji hêlînê ne reve û derketina xwe beloq neke. Çêlîka wê ew şîret bi bayê serhişkiyê re difirandin.

Çêlîk dibêje: - Ezê bi serbest bifirim û awazên çîwçîwa xwe li asoyan belav bikim.

Mak dibêje: - Çîlazoka min! Ma tu dixwazî peryên ku baskên te bi bayê mij û dûmanê re bêne birîn û bê reng bibin?

Çêlîk ji dayê re erê dike ku ew ji biryara xwe nayête xwarê, ji ber ku dem îro dema wê ye.

Beriya ji hêlînê derkeve li maka xwe dizivire û dibêje: - Dibe ez li te ne vegerim, bi xatira te, li min bibûre. Paştê herdu çengan vedide û bi çîwçîwê re distirîne û dibêje: ((Azada şêrîn, her kes dinêrîn, de were virde azada şêrîn)).

Ew van gotina dibêje û ji nişkave dengê çîwçîweke dî dike, li paş xwe dinere çend çûkan dibîne ku ew li ser şopa wê difirin, bi hev re sitranê dubare dikin.

piştî demeke kin dengê sitranê zelaltir dibe û asîmanên berfireh bi deng û awaz dike.

Maka dilovan li pey çêlîka xwe diçe, dema nêzikê wê dibe asîman li dora wê dizivire, gava dibîne ew çîlazok serkêşiya refên çûk û tîllorên jor û jêr dike.

Bero wan diçe û bi wan re qîr dike:

((Nazik delalê, nûra şemalê, rehnî li balê, tarî dimalê...de were virde azada şêrîn)).

KURT

KURMANCÎ

Hoşeng Broka

hoshengbroka@hotmail.com

Kurdistana „duyem“

Pirsa „Kurdistana mezin“, ku di serî de pisra „xeyaleke“ bi Kurdî mezin e, ne pirsa Kurdekî, belkû ya çar Kurdan e, û ne ya welatekî, belkû a pirr welatan û pirr gelan e. Ew ne tenê pirsgerêkeke bi Kurdî, belkû bi Erebi, bi Tirkî, bi Farisî û bi hin zimanên din e jî.

Paş dora 22 salan ji rizgarkirina „Kurdistana yekem“ anku a Başûr(1991), û herweha dora 21 salan ji damezrandina yekemîn Parleman û yekemîn hukumeta bi Kurdî(1992), hîn heman Kurdistan di heman Iraqa xwe de, kê-m-zêde, pirsgerêka heman Kurdan û heman Ereban e. Kêş û vekêşên van çend mehên dawiyê, ku di navbera Bexda û Hewlêrê de, di kirîzeke mezin de, werbûne, nîşana herî nêzîk û berbiçav, a vê pirsgerêka mezin a navbera du paytextan, du alan, du zimanan, du gelan, du dîrokan, du ciyografiyan, du çandan û du aqilan e.

Kurd û Kurmancî, barê Kurdan û Kurdistanên wan, çi di dîrokê de, çi jî di anuha û paşerojê de, ne barekî gengaz û hesan e.

Helbet ev Kurdistan, ku di dîroka azadiya Kurdan de, paş „komara yeksalî“(komara Mehabad, 1946), Kurdistana rizgarkirina bi Kurdî a yekem e, ne berê mijara vê nivîsê ye. Berê vê nivîsê û herweha mijara wê „Kurdistana duyem“ e, anku Kurdistana Kurdên „binya xetê“ ye, ku di van heftiyên dawî de, bas li seranserî her çar aliyên Kurdan û herçar aliyên xwîna wan, basa pêdarî, rizgarî, azadî û bi-Kurdî-rêvebiriya vê Kurdistanê ye. Ev ne xewneke biçûk e, ku îro diçe realizekirinê.

Sûrya paş „derbeya çarşemê“, ku di encamê de, çar ji mezintirîn girgirekên rejîma El-Assad, hatin kuştinê, derbasî qonaêke nuh bû. Sûrya, piştî vê „çarşema mezin“, êdî nema a berî wê ye. Her tişt, her kes, li her derê, Sûrya û Sûrya, roj bi roj, derbasî vê qonaxê û vê gorankariya dramatîkî, dibe.

Kurd jî, wek xelkekî resen ji xelkên vê deverê, ku rêjeya hejmara wan li Sûryayê ji 10% zêdetir e, di heman gorankarî û dramatîkiyê re, derbas dibin, û hewl didin, ku di „Sûryaya nuh“ de, bibin „Kurdên nuh“ yên „Kurdistana nuh“. Wate, hewl bi Kurdî îro roj, ew e, ku Kurd wek „netewa diwemîn“ paş Ereban, li Sûryaya dahatû, bibin xwedanên „herêma Kurdistana“ xwe.

Helbet ne ev Kurdistan ew Kurdistan e, ne Kurdên vê herêmê Kurdên wê herêmê ne, û ne jî ev Sûrya ew Iraq e. Lewre, bi qasî çitenî û zehmetiya Sûryaya paş Beşar El-Assad, bi ya min, dê ev Kurdistan jî çiten û zehmet be.

Ev Kurdistan, ne tenê bi dijmin û xêrnexwazên xwe zehmet e, belkû bi xwedî, dost û xêrxwazên xwe jî.

Bi qasî ku ew Sûrya paş rûxandina rejîmê, hîn nezelal e, ev Kurdistan jî bi qasî wê Sûryayê û wê nezlaliyê, hîn nezelal e.

Ev rûyê bi Sûryayî nezelal, bi qasî dest û lingên ku îro diçinê, nezelal e.

Ya rast, ne Sûrya li hundir zelel e, ne jî li derve.

Ne „Sûrya Beşar El-Assad“ zelel e, ne jî a piştî wî.

Ne rejîm zelel e, ne jî rikberî.

Ne Ereberamberî miletên din ên Sûrî zelel in, ne jî ev miletên ji Sûryayê heta bi Sûryayê, beramberî wan, zelel in.

Her kes û her tişt, îro li vê deverê, ji nezelaliyê diçe nezelaliyê.

Helbet ev nezelaliya rûyê Sûryayê, yê pirr bi mij, ji mijê û di mijê de, li ser hindê astan, û di hindê waran de, dikare were famkirinê, lê ya ku hîn di çarçeweya aqilê vê „Kurdistana duyem“ de, ku berê mijara vê nivîsê ye, nayê famkirin û qebûlkirinê, nezlaliya Kurdên vê Kurdistanê bi xwe ye.

„Herêma Kurdistana duyem“ li Sûryayê, wek ciyografi, dîrok, çand, ziman û demografi, helbet zelel e, lê a li vir, ji Dêrikê heta bi Efrînê û ji Kobanê heta bi Qamişlo nezelal, siyaseta Kurdan û vê Kurdistana wan e.

Kurd, li vê deverê, ne bi Kurdistana xwe a „duyem“ re zelel in, ne jî bi Kurdistanên din re.

Ew, ne bi hev re zelel in, ne jî bi Kurdên aliyên din re.

Ew, siyaseta û siyaseta, ne bi Sûryaya xwe a „bi Kurdî“ re zelel in, ne jî bi „Sûryaya Erebi“ re.

Ew, hem xwe bi xwe re, li şûna yek Kurdî, gelek Kurd in, hem jî bi Kurdên aliyên din re.

Ew, hem li Kurdistana xwe ne yek in, hem jî li Sûryaya xwe.

Ew, hem bi xwe re, li Qamişlo ne yek in, hem jî bi Ereban re, li Şamê.

Eger em Kurdên di siyaseta de pasiv, li aliyekî bihêlin, mirov dikare Kurdên siyaseta aktiv li vê deverê, li ser çar Kurdan, parve bike: „Kurdên PYD“, „Kurdên Encûmenê“, „Kurdên hevrêziyan“ û „Kurdên hevgirtinê“.

Ev herçar Kurd, ne tenê berê çar siyaseta cuda, belkû çar Kurdistanên cuda û Sûryayên cuda ne jî. Wate, her Kurdek ji van, rêya çareserkirina pirsê vê Kurdistanê, di paytextekê re dibîne. Pirsê vê Kurdistanê, berî Qamişlo, Efrîn û Kobanê, li paytextên cîranan, tê gengeşekirinê. Ew, berî pirsê Kurdan, wek pirsê Ereban û Tirkan, tê pilankirinê. Ê herweha berî pirsê „Kurdên Sûryayê“, ew wek Pirsê „Kurdên Iraqê“ û „Kurdên Tirkîyeyê“, tê hesabkirinê. Helbet, pirsê her Kurdekî li kîjan Kurdistanê dibe bila bibe, kê-m-zêde, a hemî Kurdan e. Lê ev nayê wê wateyê, ku Kurdên vê Kurdistanê yan jî Kurdistaneke din, wek sîha Kurdên hin Kurdistanên din, siyaseta û siyaseta, tevbigerin.

Mafê hemî Kurdan di hemî Kurdistanan de heye, ku wek hev, bibin Kurdên hev, lê bi ya min, mafê hîç Kurdekî li hîç Kurdistanekê tune ye, ku li dij hev, bibin sîha siyasetên hev.

Mixabin, ya îro li „Kurdistana duyem“, di hin deverên rizgarkirî de, dibe, ji lihevkarina Kurdan bihtir, wekî ku „rêkkewtina Hewlêrê“ daxwaz dike (11.07.2012), ew „dijhevkarin“ e.

Ya îro li „Kurdistana Sûryayê“, Kurd û Kurd, dibe, ji pêkhatinê bihtir keyslêhatin e, û ji jêhatinê jî bihtir lêhatin e.

Ew, ji siyaseta li Qamişlo û ji bo Qamişlo bihtir, siyaseta ji Hewlêrê heta Amedê ye.

Ew, hewldanek ji insyatîva Kurdên vê Kurdistanê bihtir, hewldanek di bin sîha Kurdistanên din de, û bi insyatîva Kurdên din e.

Dîroka herdu Kurdistanên cîran, ji Hewlêrê heta bi Amedê, dibêje, ku Kurdên „binya xetê“, ji Efrînê heta bi Dêrikê û ji Kobanê heta bi Qamişlo, ji Kurdistana xwe bihtir, peyayên Kurdistanên din bûne, û ji azadiya xwe bihtir azadiya Kurdên aliyên din bûne, û ji xwîna xwe jî wêdetir şehîdên xwînen birayên xwe yên din bûne. Ev mafê „Kurdistana mezin“ e.

Rêya Kurdan, li her Kurdistanekê, li kêleka hev teqez, heye, lê rêya hîç Kurdekî li dij Kurdekî, li hîç Kurdistanekê, hîç tune ye.

Şensê Kurdan, li her Kurdistanekê, bi hev re, helbet heye, lê şensê hîç Kurdekî, li dij Kurdekî din, li hîç Kurdistanekê, hîç tune ye.

Bextê Kurdan, li her Kurdistanekê, bi hev re, bê guman, heye, lê bextê hîç Kurdekî li dij Kurdekî, li hîç Kurdistanekê, hîç tune ye.

Piştî 22 salan, vaye dîrok careke din, ji Kurdan re dibe şensek.

Ya îro li Sûryayê dibe, ji Kurdên „Kurdistana duyem“ re, şensekî dîrokî ye.

Lê, şens bi tenê dîrokan ava nake.

Şens bi tenê, Kurdistanan ji Kurdan re, rizgar nake.

Şens bi tenê, Kurdan di dîrokê de, û herweha dîrokê jî di Kurdan, mezin û bilind nake.

Şens, îro roj, li vî aliyê Kurdistanê, ku aliyek ji „Sûryaya fêrmî“ ye, yê Kurdan e, lê pirsê herî giring, ku dikare şens û şens û Kurd û Kurd, were kirinê ev e:

Aya Kurdên vê „Kurdistana duyem“ çiqasî dikarin bibin şensê xwe?

Di „Sûryaya nuh“ de, îro roj, derfeteke duyem û şensek duyem hene, ku „Herêma Kurdistana duyem“ ji Kurdan re, bibe derfetek û şensek, lê pirsê ji vê wêdetir, ku dikare xwe çengê rûyê her Kurdekî bike, ev e: Aya Kurdên vê derfet û vî şensê bi Kurdî duyem, dê çiqasî bikaribin, bi yek dengî, yek zimanî, yek dilî û yek aqilî, ji herêma Kurdistana xwe re, bibin heman derfet û heman şens?

Hevpeyvîna , ‘Pênûsa Nû‘ bi nivîskar û lêkolîner

Heyder Omer re

Nivîsevan û rewşenbîrên, ku ji bêrîkên xelkê bikin xirecir û galgal, tu nikarî hêviyan ji wan bikî.

- Çanda rijîmên zordest û dîktator bi wan ra nakeve.
- Gelek zîmbolên rikberiya Sûrî erebî nikarin xwe ji hizra rijîmê rizgar bikin.
- Wergirtina mafên Kurdan li gel awayê tevdiir û karê wan girêdayî ye.
- Nivîsevanê herî hukardar ew e, yê ku pêjna bûyeran, berî qewimîna bûyeran, dike.
- Nivîsevan û rewşenbîrên, ku ji bêrîkên xelkê bikin xirecir û galgal, tu nikarî hêviyan ji wan bikî.
- Gava tu kesekî din rexne dikî, ev rexnekirin rê li pêş te nagire, ku tu eynî wî mirovî bipesine.
- Realîte her tim astengiyan dide pêş xebitandina têoran, û nahêle bi wê hêsaniya têorî maf werin wergirtin.
- Wate û delameta şoreşê ew e, ku realîteyê ji binî de hilweşîne, û yekeke dine nû li ser kavlên wê bafirîne.
- Divê Kurd ji îro de, hîna şoreş li dar e û germ e, dest ji erkên xwe berndedin û mafên xwe nexin bazaran.
- Şoreş bê pirogram nabin; şoreş ne tenê rûxandina rijîma ye, belê nerîneke wê ya tevayî divê, û hemî warên jiyana gel analîz bike.

Pênûsa Nû: Şoreşa gelêrî ya miletê Sûrî ji 15ê adara 2011an ve berdewam e, tu wek nivîskar û rewşenbîrê kurdên rojava, asta beşdarbûna kurdan di şoreşê de çawa dinirxînî?

Heyder Omer: Tê bîra min, gava li başûrê Sûriyê, yekemîn qîrîn ji qirîkên Derawîyan piçiqî, di ser hemî bajarên Sûriyê re firiya, û pêşî li bakurê Sûriyê, li Qamişlo deng veda.

Ev yeka çî diyar dike! Bi baweriya min ev yeka ji xwe berê amadebûna Kurd ji bo serhildanekê, şoreşekê dide xuyakirin, pêre jî dupat dike, ku Kurd ji şoreşê ve ne dûr bûn, û ne jî dûr in, belê di navenda şoreşê da ne.

Gelek zîmbolên rikberiya erebî Sûrî vê gotinê dicûn û dubare dikin, ku beşdarbûna Kurd di şoreşê de lawaz e. Evqas xwepêşandanên Kurd yên ne tenê hefteyî û rojên Înê, belê rojan e li pêş çavên wan xuya nabin, kuştina rêberên hukardar mîna M. Temo û N. Berhek û dîlîkirina çalakvanên Kurd nikarin nerîna wan biguhêzin, xebata Kurd, ku li dirêjiya temenê rijîmê rojekê sar nebûye, û zîndankirina Kurdan, ku zîndanên rijîmê li seranserî 50 salî ji çalakvan û xebatkarên Kurd vala nebûne, û serhildana Avdara 2004ê, ku yekemîn qîrîn bû li Sûriyê diwarê tirsê hilweşand ji bîra dikin, û nikarin bînin bîriya xwe, ku Kurd beşdarên yekemîn xwepêşandana Sûriyan bûn li pêş şalyariya navxweyî, li Şama paytext beriya teqîna şoreşê hema bi du sê rojan.

Mixabin hinek ji nav refê Kurd jî boçûna wan dubare dikin, pêre jî hem zimanê wan li ser Kurd dirêj dikin û hem jî xwe û gelê xwe dêşînin, ta radeya ku tu pê haydibî, ku Kurd ji bo xwe mazoşî e, ji dêvla xelk wan bêşîne, ew xwe bi xwe dêşînin.

Pênûsa Nû: Herêmên kurdan ji ber herêmên din ên Sûriyê ve aram in, ew tê çî wateyê?, tu ji beşdarbûna kurdan, partî û rêxistinên kurdan razîyî?

Heyder Omer: Kurd ji ber vê arambûnê de ne berpirsiyar in, ev yeka pilaneke rijîmê ye, armanca wê ji vê pilanê ew e, ku bide xuyakirin Kurd ji rijîmê razî ne, pêre jî Kurdan û Ereban bi hev re rû bi rû bike, tîkekê bixe nav xwepêşander û şoreşvanên Sûrî bi tevayî.

Pênûsa Nû: Tu dawîya şoreşê çawa dibînî?, ewê bi çî şeweyî bi dawî bibe?. Gelo kurd di Sûriya nû de dighên mafên xwe yan na?

Heyder Omer: Şoreş dê bi ser keve, ev yeka rastiyeke berz e, ji ber ku ev gelên, ku evqas qurbanî dane, nema vedigerin malên xwe, û rijîm jî dê hilweşe, lê bihayê serkevitînê, wek min ji roja pêşî de texmîn kiribû, dê gelekî mezin be, ji ber ku ev rijîma totalîter weha diçe, ku serkevtina şoreşê ne tenê hilweşandina wê ye, belê qirîkirin û kuştina zîmbolên wê ye jî, vê lomê dê heya ji wê tê berxwe bide, û xwîna hemwelatiyan birijîne, çiqas hemwelatî tî kuştin, çiqas bajar, bajarok û gund tî şewtandin û tarûmarkirin, ne xema rijîmê ye. Sernavê vê qunaxê, li gor hizra rijîmê, man û nemana wê ye.

Lê bi baweriya min, şoreş bi hilweşandina rijîmê bi dawî nabe, belê divê berdewam be, ji ber ku çanda rijîmên zordest û dîktator bi wan ra nakeve, belê dem û xebat jê re divê, da ev çand jî bikeve. Nîfşê, ku dê welêt bi rê ve bibe, piştî ketina rijîmê, di bin sîbera wê û çanda wê de perwede bû ye, rastiyan zanista derûnî (pisîkologî) teqez dikin, ku bandorên salên pêşî li derûn û kesayetiya mirov pir hukardar in, û zû zû bi alîkî de nayên têvedan. Vê lomê jî em dibînin zîmbolên rikberiya erebî bi heman awayê hizr û tevdiirên rijîmê li tevger û mafên gelê Kurd dinerin, û nikarin xwe ji hizra serdestî rizgar bikin.

Lê ka Kurd, di Sûriye ya nû de, dê mafên xwe bistînin, yan na, ev yeka li gel awayê tevdiir û karê wan hevbest e. Eger em bibêjim, ku wergirtina mafên Kurd

li gel yekîti û hevgerîna wan girêdayî ye, em wê hingê tu tişt û hizra nû diyar nakin, ji ber ku her kesek vê rastiye dizane, lê ka ev hevgerîna, heya îro pêk hatiye, an na?

Bi baweriya min, tevdiirên Kurd, di mehên pêşî de, ji kongira Entalyayê di Hezîrana sala borî de bigir, û heya kongira ku berî sê heyvan li Istanbulê hatibû girêdan, gelek ziyar gihande Kurd, cimkê kesayetiyan Kurd bi piranî her kes hema ji xwe berê dibezîya wan kongiran, bê ku nûnerên wan di komîten amadekar de hebana. Bi baweriya min evê yekê hundirê Kurd li pêş xwediyên hizra şofen û keysenbazên rikberiya erebî li ser piştê vekir, û ew pê hay kirin, ku refên Kurd pir in, dê karibin hinekan ji wan li rex xwe deynin. Beriya demekê min gotarek bi zimanê erebî weşand (Lezçûnê çî bi me kir û dê çî bike), tê de li ber vê xalê rawestiyam, xwendevan û hevpeşê dikarin wê gotarê di vê lînkê jêrîn de bibînin:

http://www.efrin.net/cms/erebi/index.php?option=com_content&task=view&id=9184&Itemid=99999999&Itemid=1

Hinek ji texmînen min, di vê kongira Qahîreyê, ya dawî de (2-3. 07. 2012) bi cih hatin, û me dît zîmbolên rikberiya erebî bi çî awayî nerînen xwe li ser doz û mafên Kurd dane xuyakirin. Bi baweriya min hebûna Kurd di wê kongirê de bi awayê çar gurûpan, an jî çar şandan ji bo helewsta zîmbolên rikberiya erebî alîkar bû. Lê tevî qerebalixa wê kongirê jî, bi baweriya min, gava hemî nûnerên şandên Kurd, tevî ku di nav sê gurûpên rikberiya Sûrî de par vebûne jî, (encûmena niştîmanî Sûrî, desteya hevrêz û hin gurûpên xortan) ji bilî encûmena niştîmanî kurdî, gava ewan nûneran, tevî vê belavbûnê, gihan yek helwestê, û yek gotinê, nameya Kurd, bi serenavê herî eşkere, ku Kurd dikare yekhelwestê bigire, gihandin şagirtên çanda serdest. Mirov hêvî dike, ku ev helwest bidome û hêzdartir bibe.

Tevî ku ez ne hevalê wê yekê me, ku Kurd xwe ji kongiran vekşênin, lê ez dikarim weha biçim, ku ewê vekşandinê ji hemî endamên rikberiya erebî û mêvan û çavdêrên kongirê re, wek min li jor got, da xuyakirin, ku Kurd dikarin bibin yek û yek helwestê bistînin. Gotin û nerînen di pêy kongirê re, nemaze jî ji hêla ewên ku nerî û boçûnên şandên Kurd vîto kiribûn, di alava medya de dertên, didine xuyakirin, ku ewan ji nû ve bi giraniya Kurd hay bûne. Gelo nûnerên Kurd û sazî û rêxistinên wan dê karibin vê yekê bi kar bînin, û yekhelwesta xwe bidomînin?!

Hema bi kurtahî, rewşa Kurd dê careke din veneger beriya Avdara 2011ê, ango para Kurd dê di destkeftiyên şoreşê de hebe, lê ew par dê bi qaserî hêviyan wan bin? Awayê tevdiira wan dê bersiva vê pirsê bide.

Pênûsa Nû: Tu helwest û gotara nivîskar û rewşenbîrên kurd di wexta şoreşê de çawa dinirxînî?, gelo di asta şoreşê de ne yan ew jî hîna li kesayetiya xwe digerin?

Heyder Omer: Bi nerîna min nivîsevanê herî hukardar ew e, yê ku pêjna bûyeran, berî qewimîna bûyeran, dike, bi vê nerînê, ez dikarim bibêjim, ne tenê nivîsevanê Kurd, belê hemiyên Sûrî, pêjna şoreşê ji berhemên wan nedihat; ango wek çawa şoreşa gelên sûriyê ji bo siyasetmedaran nişkavî bû, weha ji bo nivîsevanên Sûrî; çî Kurd û çî Ereban yê din jî nişkavî bû; ango pêjna şoreşê ji berhemên wan nedihat. Diwarê tirsê li ser sîngên hemiyan hatibû avakirin, vê lomê jî tu berhemên, ku zordestiyê, bi hemî awayên wê, çî civakî, û çî aborî û çandî, û gendeliya, ku heya qirîkê hemî warên jiyana sûriyan girtibû, û serdestiya hêzên ewlekariyê di her warên jiyana sûriyan de, riswa dikin, nabînin.

Di vê dema şoreşê de jî, eger ez ji galgalên nivîsevanan, yên li ser avakirin û damezrandina sazûmaneke, ku wan di bin sîwana xwe kom bike, eger ez ji vir de dest pê bikim, bi rastî hêviyên mirov pûç dibin, xwîna gelên Sûrî kolanên welêt dagirtiye, û doza gelê Kurd hildikşê asta navetewî, lê nivîsevanên me, ji dêvla bi şoreşê re gav bi gav bin, ewana berên pêûsên xwe berve hêleke din dane û nikarin ji bo hevbendekê, hevgirtinekê, yekîtiyekê li hev bikin, û ne jî karîne heya niha karekî berçav bikin, nemaze jî emên li welatên mişextiyê belavbûne, û kêr hindik derfetên xebatê û karan ji me re peyda bûne.

Hema dikarim tiştekî bînim bîriya me hemiyan. Beriya demekê hate ragihandin, ku rewşenbîr û nivîsevanên me yên derveyî welêt dê konferasekê li Holanda girêdin, xem û qisawetên hundir û şoreşê tê de guftugo bikim, komîten karan saz bikin, û bi germî dakevin qada kar û lebatê, lê mixabin hemiyan ev erk û hêviyên mezin kiribûn dîlê helwesta mirovekî, gava wî jî xwe ji ber lêçûna (mesref) konferansê da alî, konferans ber ba bû, û ew gotinên mezin vala derketin, pêre jî nîşana pirsane bi giranî xwe da hember helwesta nivîsevanên me.

Gelo nivîsevan û rewşenbîrên, ku di siha dewlemendekî de bikin xirecir û galgal, lê gava tîrêjên rastiye wê sihê bide alî, bê deng dimîne, tê çî hêviyan ji wan bikî?! Susreta herî balkêş jî ew e, ku kesekî ji xwediyên hizra wê konferansê lêborînek biçûk jî ji gelê xwe nexwast. Eger rêxistineke Kurd ev yeka kiriba, dê salekê û bêtir jî nebûba mijara henek û laqirdiyên karkerên pêûsan?

Tiştê li meydanê ew e, ku tu hinekan ji wan li ser rûpelên malperan dibîne û hew. Tu dibêji qey nivîsevan tenê ji bo li ber maseyan û hember komputeran rûne û şîretan bide hatiye dinyayê. Ma ne carekê min gotareke yekî xwend tê de weha diçe, ku em wek nivîsevan emê bêjin û binivîsin, û yên din jî divê bikin.

Pênûsa Nû: tu vekirina hol û navendên çandî û siyasî, çî ji hêla partiyên ve û çî jî ji hêla dezgeh û rêxistinan ve, çawa dibînî?

Heyder Omer: Ev yeka, ji hêlekê de, dide xuyakirin ku Kurd dikarin bi awayê sîvîl biramin, û dezgehên sîvîl ava bikin. Eger derfet bi dest wan keta dê karîbana jiyana xwe ji zû de, û ji hemî waran de, raxistana (organîze bikirana).

Tevî ku hola Nûredîna Zaza ji beriya çend salan de hatiye vekirin, lê şoreşê keysek danî pêş wan, û wan jî ev keys bi lez xistin piratîkê û sûd jê wergirtin, û holên Osman Sebrî û Celadet Bedirxan û navenda Cegerxwîn ji bo çandê hatin vekirin. Hêvîdar im ev tevgera hanê rola erênî, ji bo çanda kurdî û ji bo hevpejirandinê bilîze.

Ji hêla din de, ev yeka dide xuyakirin, Kurd xebatkarên xwe ji bîra nakin, û ji bo wan jî wefadar in.

Ez ne hevalê wê nerînê me, ku mixabin hin kes nîrxê vê tevger û tevdiê erzane dîkin, û weha diçin, ku ev kes an jî ev rêxistinên van holan vedikin, bazirganiyê bi navên wan nemiran dîkin, çimkê evana gelek nerindî li wan nemiran kirine.

Ev boçûn rexnekirina wan nemiran bi hêriş û nerindiyê diguhêze, û wan nemiran ji qulafetê mirov bi derdixe, û ber ve nîvxiwedayan hildide. Ev jî ne rast e. Ji ber ku mirov mirov e, dê ji kêmanî û şaşitiyan ne şûstî be, û pêre jî dê her armanca rexnekirinê be, lê ev rexnekirin nikare cefayê wan kêr an jî erzane bike; ango gava tu kesekî din rexne dikî, ev rexnekirin rê li pêş te nagire, ku tu eynî wî mirovî bipesine.

Li hêla din hinek jî weha diçin, ku partiyên me bi vê bizavê radibin, ewana ji erkên xwe yên, ku şoreş pêdivî dibîne direvin, û xelkê bi tiştine din mijûl dîkin. Bi baweriya min xwediyên vê nerînê jî şaş diçin.

Eger derfet lêhat, da em xebatkarên xwe ji nû ve vejînin, holên çandî û civakî, kolan û gundan û distanan bi wan binavînin, çima emê nekin? Çima emê bêjin ev bizav nîşana revê ye? Ma gelo tenê rûyekî şoreşê heye? Ma wateya şoreşê ne ew e, ku realîteyê ji binî de hilweşîne, û yekeke dine nû li ser kaviyên wê bafirîne? Ma ev bizav, di riya hilweşandina çanda zordest, ne gaveke giring e?

Pênûsa Nû: li dema dawî, gelek dezgeh ku mîna sendîqeyan e, li hin bajarên kurdan hatin damezirandin, serberdana damezirandina wan dezgehên çawa dibînî?

Heyder Omer: Bi baweriya min, ev yeka tiştekî normal e, ji ber ku civaka me birçiya van awayên dezgehane, û ji hêla din de, her heyameke nû dibe motika guhertinan, pêre jî pir tiştên nû derdivin holê, lê wek Kurd dibêjin: kevir tol dibe û li şûna rast radiwest e, ev dezgehane jî dê werin bêjîngirin, û yên sûdar dê bimînin.

Pênûsa Nû: Yekîtiya Rojnamevanên Kurd hate damezirandin, her wisa Yekîtiya Nivîskaran, ji berê ve jî Hevbenda Nivîskar û Rojnamevanên Kurd li Sûrî heye, êdî tu wek nivîskar, vê yekê çawa dibînî?, gelo mirov dikare bêje ku perçebûna nivîskar, rewşenbîr û rojnamevanan jî destpêkir?

Heyder Omer: Li tevayî cîhanê, û li her welatan saziya rojnamevanan heye û ya nivîsevanan heye. Eger em ji vir de li vê pîrsê binerin, em dikarin weha biçin, ku hebûna her du dezgehane tiştekî normal û erênî ye. Lê li ba me her tişt, eger ne bi kêfa min be, ne normal e.

Lê ji ber ku hevbenda nivîsevan û rojnamevanên Kurd berê heye, bi ya min be divê mirov li serê xwe siwar nebe, û nebêje ez yê kevin im, min rêç daniye, û divê tu li pey min were.

Min bala xwe da nivîsên gelek nivîsevanên hevbendê, piraniya wan weha diçin, ku di pêşerojê de dê ji hevdu veqetin û bibin du sazî; yek ya rojnamevanan û yek ya nivîsevanan; ango pîrs dê were riya rast. Lê eger ji îro de mêldar û endamên hevbendê bi çav û helwesta neyênî li wan her du dezgehane binerin, û helwesta mêldar û endamên wan dezgehane di tenga hevbendê re neyênî be, bê guman pîrsgirêkê dê mezin bibe, û perçebûna nivîsevanan û rewşenbîran dê dupat bibe, û dê gelekî ziyandar be, ji ber ku endamên wan saziyan ne mîna yên partiyane ji hemî ref û beşên civakê ne, belê ewana entilcênsiya civakê ne.

Dîsan bi ya min be, evê hevbendê xwe bi xwe xiste goşeya teng, gav tozika xwe berda meydanê, û pêre jî, li gor wê tozîkê, xwe bi du awayan da xwuyakirin; awayek dibêje damezirandî ye, û awayê din dibêje ew hîna di pergala danustandinê ye. Berê jî min li ser vê yekê gotarek bi zimanê erebî nivîsand, min nerîna xwe tê de da xuyakirin, ez naxwazim li vir jî careke din dubare bikim. Xwendevan û hevpişê dikarin wê gotarê di vê lînkê jêrîn de bibînin:

http://www.efrin.net/cms/erebi/index.php?option=com_content&task=view&id=8997&Itemid=29

Pênûsa Nû: bi gumana te, nivîskar û rojnamevanên kurd dê karibin kesayetiya xwe, hêvî û armancên xwe di wan dezgehane de bibînin?

Heyder Omer: Çi dezgeh dibe bila bibe, polîtîkî dibe an jî sîvîl dibe, danasîna wê nîşan dike, ku erk û berjewendiya hevbeş di navbera endamên wê de heye. Gava tirazûwa vê xalê bi hêlekê da dagere, ango ji sîstemê derkeve, dê du rûtî tê de cih bistîne, pêre jî dê hinek armancên xwe bin pê bike, vê gavê gelek endamên wê nikarin xwe di wê de bibînin, û tîkên mezin dê lê kevin.

Pênûsa Nû: tu pêşeroja kurdan di Sûriya nû a piştî rûxandina rêjîmê de çawa dibînî?. Gelo wê kurd karibin bighên mafên xwe, yan şoreşa kurdan piştî rûxandina rêjîmê destpêdike?

Heyder Omer: Em ji hêla siçî de li mafan bimeyîzin, em dê bibînin, ku çênabe mirov destên xwe deyne ser mafên kesên din, lê realîte her tim astengiyan dide pêş xebitandina têoran, û nahêle bi wê hêsanîya têorî (nezerî) maf werin wergirtin. Ji xwe eger realîte ne wisa ba, dê mafên kesekî li ba yên din nemabana, an jî kesekî nedikarî mafê yên din bigirtana. Vê lomê mirov bi pelandinê mafên xwe nas dike, sînor dike, û ji bo wergirtina wan mafan dixebite.

Eger em vegerin pîrs û bersiva sîsiyê, em dê bersiva beşê pîr yê vê pîrsê bibînin, vê lomê ez naxwazim dubare bikim.

Lê eger Kurd ji destkeftiyên şoreşê bê par man, yan para wan hat kêmkirin, bi baweriya min, eger Kurd bi wê yekê qayîl bibin û wê bipejirînin, hemî xebata wan, ya dûr û dirêj dê ber ba bibe, û pergala wan dê xirabtir bibe. Vê lomê, bi ya min be, divê Kurd ji îro de, hîna şoreş li dar e û germ e, dest ji erkên xwe berndedin û mafên xwe nexin bazaran. Gotina ku hin kesên rikberiya Sûrî dicûn û dubare dîkin, ku pêşî rûxandina rijîmê pêwîst e, û paşê tiştên din dê werin gengeşekirin, ji hêlekê de mirov dîtevizîne, û ji hêla din de ne rast e. Çima?

Ne rast e, ji ber ku li tersî navê vê keteleftê û serhildanê ye. Ev bizava gelên Sûriyê navê (şoreşê) hilgirtiye, ev nav jî hin pêdiviyên herî pêwîst hildide ser milên wê, yekemîn pêdivî ew e, ku pirograma wê ya tevayî hebe, şoreşê bê pirogram nabin; şoreşê ne tenê rûxandina rijîma ye, belê nerîneke wê ya tevayî divê, hemî warên jiyana gel, civakî, aborî, çandî, netewî û gelêrî û her wekî din, analîze dike, û çareyan li gor nerîna xwe ji bo wan waran datîne; ango şoreşê realîteyê hildiweşîne, û yekeke nû ava dike, eger ev yeka di dema şoreşê de sayî nebe, dê gelek astengî derkevin holê, û riya çareyan diwartir bikin.

Demek divê Kurd vê boçûnê nepejirînin û pê netevizin, çimkê birayên me berê li Iraqê û li Îranê di vê ezmûneyê re derbas bûn, divê em ji rewşa wean sûdê werbigirin. Ji xwe gotina dê werin gengeşekirin, dê me vegerîne gava pêşî, û xebat û xwîn û qurbaiyên me danê şoreşê wenda bike.

Pênûsa Nû: tu rojnama Pênûsa Nû çawa dibînî?, bi dîtina te em çî din bikin wê baş be daku rojname ber bi pêş ve biçe?

Heyder Omer: Ev rojname, nemaze jî ev hejmara dawî, ku xwerû bi kurdî ye, mizgîneke sozdar e, hêvîdar im, her gav çavê wê bi pêş de bin, da karibe ew valahiya ku rawestandina kovara PÊNÛS bi şûn xwe ve hêşibû dagire, her weha hêvîdar im nisxeya wê ya ser kixazê jî nêzik di nav destan keve.

Hevpeyvîn bi hunermend **Zubêr Salih** re

Raste 35 sal in heger ne bêhtir be, lê mixabin qet carekê jî ne hatime xelat kirin û ne bi gulekê.

Qado Şêrîn û hunermend Zubêr Salih

Qado Şêrîn: Hunermend Zubêr Salih wek stranbêjê helbesta Melayê Cezîrî hatiye naskirin, gelo çima te ew şeweyê helbestan hilbijartiye?

Zubêr Salih: Berî her tiştî spasî û bi xêr hatina we dikim .

Cizîrî Felsefak gelekî Kûre Dema helbestê Cizîrî dixwînim hestekî nikarim bînim ziman tede dibînim dinav wesf û hestê wî de wenda dibim û li kurî nerîna min ji arkê her hunermendekî ye ku li Cizîrî bi xwedî derkeve, ji ber ew bingehin, Cizîrî û hem jî Feqê Teyran û Ahemedê Xanî, ev dîroka mene .

Qado Şêrîn: Bi gumana min helbestvanên stranan nîn in, tu li kur çî pîvanan helbestan bo şeweyê xwe yê stranbêjiyê hildibijêrî?

Zubêr Salih: Raste yê ku helbesta stranê dinivîsin pir kêmin mixabin, lê car cara peyda dibin lê pir kêmin, û ji ber wê yekê min gelek helbestê stranê xwe min bi xwe nivîsîne û inkar nakim min helbestê pir helbestvana jî kutiye, Mînak wek (Xemgînê Remo, Seydayê Tîrêj, Bêbuhar, Cafer Taha, Melayê Cizîrî, Xweşnav Silêman, Kerîmo), û gelkî din jî û ku helbest ne nêzikî hestê min be ez qet nikarim wê helbestê bêjim .

Qado Şêrîn: wek ez dizanim tu hemû awazên xwe çê dikî?, ta çî radeyê ev yek dikare guhertin û pêşketinê bixîne awaz û mûzîka te de ?.

Zubêr Salih: Ji xwe tiştê herî giring ewe ku ez Awazê stranê xwe bi xwe di afirînim û ev yek dibe sedema ku rengê mûzîka min cudaye û dimîne stayla Zubêr Salih, û ev mijar bi rastî mijarek pir girîng û ber fireye, lê ezê bi kurî bêjim, sedema muzîka me ku îro tev di yek çarçovê deye sedema mezin jî ewe ku Studio ya ku Muzîkê van hunermendê mey nûjen çê dike, yek Studio ye û yek muzîsiyane û ji ber wê yekê tev yek renge berî dengê hunermend bê te tu nizanî bê ev stran wê kî beje ji ber mûzîk tev kopiye ke.

Qado Şêrîn: kî rabûye û Vîdyokilîpan çê dike, ji wan weyê bi Vîdyokilîpan dê bibin hunermend, tu vê yekê çawa dibînî?

Zubêr Salih: Ev yek pir şaşê, huner ne wisa hesane, hunermend gerek dîrokek wî hebe û baş di nav hunerê de keliya be ta ku bibe hunermend, bê guman pir jî hene bi dehê salan jî di nav hunerê de ne lê mixabin dîsa nebûn stêrk û ne çîrisîn, yanî xwe li hunerê kirine bele û her berdewam dikin, tevî ku ne hatin hezkirin û ne tişkî balkêş jî dan, ne di warê evînê de û ne jî di warê netewê de, klîpek ne bese ku bibe hunermend, ev 35 sal in ez hunera xwe bi rêve di bim û bêhtirî 20 berhemên min hene û bi dehan jî şagirtê min çê bûn û bi hezaran jî min şev û konsêrt û bername û dawet û hevpeyvîn çêkirin û hîn ez ji gotina hunermend fedî dikim tev ku beşekî ne hindik ji her çar perçê Kurdistanê heyanê min hene, ji bo wê yekê dibêjim klîpek ne bese û gerek bingeh hebe .

Qado Şêrîn: Çî cudahî di navbera hunermend Zubêr Salih û hunermendên din de hene?, ji boyî çî gerek em li te guhdarî bikin?

Zubêr Salih: Cûdahiya min rengê min î taybete ji bo wê yekê tu li min guhdar dikî, ji ber ez ne kopî me û tenê Zubêr Salih yek heye ne dido, ev sedeme û ya din jî ji ber ez strana xwe nabêjim heger ew stran berî her kesî ez jê hez nekim û dengêkî min î nerm heye ku zû li dergêhê dil dixê .

- ji min bê xwestin ez ji bo azadiya welatê xwe karim çekê jî rakim.
- Pêşinyarek min ji nivîskaran re ye: nivîsên xwe kin bikin.
- rengê mûzîka min cudaye û dimîne stayla Zubêr Salih
- ev 35 sal in ez hunera xwe bi rêve dibim.
- Ez bûm pir di nabera du cîlan da.
- lê qet ne bûme hevalê tu rêxistin û partiyan.
- 35 sal in hunermend im, û bi gulekê jî nehatime xelatkirin.
- Yekem tişt, ezê biçim ser gora şehîdên 12ê adarê.

Qado Şêrîn: stran û mûzîka Zubêr Salih ji hêlekê ve û ya kilasîk û nûjen ji hêla din ve, tu xwe di kîjanê de dibînî?

Zubêr Salih: Ez bûm pir di nabera du cîlan da, di nabera M.Şêxo û Sa'îd Yûsiv û M.Ezîz Şakir de, ev ê ku berî min bûn, lê ez bi wan re jiyam û hem jî bi cîlê nûjen re û li kur baweriya min di her du beşande jî cîkî min î taybet heye, ji xwe kilasîk ew di rihê min deye .

Qado Şêrîn: Diyar e tu hunermendekî giştî yî, ji bo tevaya gelê kurd stranan dibêjî, lê çima tu ne bi hêz û aliyên siyasî re yî?

Zubêr Salih: Ez ne dûrî siyasî me, lê qet ne bûme hevalê tu rêxistin û partiyan, ez vê yekê vekirî dibêjim û ez wisa jî xwe rihet dibînim û rêza min ji her rêxistinê re heye û çî kesê tişkî baş ji bo welatê min bike rêza min jêre heye heta dawî ez dixwazim hunermendekî Kurdistanî bim û kîjan rêxistin min vexwendî çalakîyên xwe dike ez bi hestekî bilind tevî dibim û ji min bê xwestin ez karim çekê jî rakim ji bo azadiya welatê xwe .

Qado Şêrîn: Temenê te yê hunerî dirêje, li gora em dizanin dighê 35salan, gelo tu carinan hatiyî xelat kirin?

Zubêr Salih: Raste 35 sal heger ne bêhtir be, lê mixabin qet carekê ne hatime xelat kirin û ne bi gulekê, lê xelata herî mezin ji bo min hezkirina gelê min ji min re ye, û ew xelata herî mezine. Wê baş ba ku bi kêmasî di van 35 salan de carekê ez hatibama xelat kirin, lê gelê me hînî vê çandê ne bûye, û piştî hunermend ji nav gel bar dike êdî tê xelat kirin, lê gotinek heye dibêje: di hebûna min de gulekê diyarî min bike çêtire ku piştî bimirin tu gurzê gula bîne ser tirba min .

Qado Şêrîn: bûn 35 sal tu stranan didî gelê xwe û carekê jî nehatiyî xelat kirin, êdî tê hêza berdewamiyê ji çî bistîni?

Zubêr Salih: Hêza xwe ji hezkirina gelê xwe digrim ew besî mine

Qado Şêrîn: Tu wek hunermend ku kêlî bi kêlî bi şoreşa gelêrî ya gelê Sûriyê re dijî, tu helwest û tevîbûna hunermendên kurd çawa dinirxînî?

Zubêr Salih: Pir kême û ne li gora bejna vê şoreşê ye, gerek bû em bi berhemên pir xurt li kêleka gelê xwe ba na .

Qado Şêrîn: hunermend Zubêr Salih piştî serkeftina şoreşê dê çî bike, çî nû bikeve jiyana wî?

Zubêr Salih: Yekem tişt bikim wê serdana Kurdistanê be û ziyareta ser gora dayka min be û gora şehîdên 12 adarê û vê serhildan be.

Qado Şêrîn: Çî piroje û stranên nû yên Zubêr Salih hene?, tu çî mizgîniyê didî hezkiriyên xwe?

Zubêr Salih: Klîpek min nû heye di montajê deye, hêvîdarim bi dilê hezkiriyên min be, û her weha CDêk ku ji helbestê Melayê Cizîrî û Feqê Teyran û Ahmedê Xanî, ew jî proja min î nûye.

Qado Şêrîn: tu rojnama "Pênûsa Nû" çawa dibînî?, tu çî ji me û xwendevanên rojnamê re dibêjî?

Zubêr Salih: Serkeftinê ji Pînûs re dixwazim, û rojnamek pir serkeftîye û spasya we dikim ku we ev derfet da min û we xwe westand û bi taybet spasya te dikim hêja Qado Şêrîn.

Pêşinyarek min î pir picûk heye ew jî ji nivîskaran re ye:

Hinekî nivîsê xwe kurt bikin ji bo em karibin bixwînin, ji ber dem pir girînge, mijara bi sê rûpela me re kari di rûpelekê de bide xuyakirin û spas.

Cil û bergên jinên kurd ên êzîdî yên Kafkasyayê

Pîrekeke êzîdî ji Guçistanê, 1920

Cil û bergên jinên êzîdî, ji Tîblîsê, 1922

Li cîhanê her gel, bi çand, tore û kevneşopiyên xwe tên naskirin. Nasnameya gelekî; bi çand, kevneşopî û kelepura wî xwe dide der. Bi taybetî jî, di warê çanda xwekirinê de, her gelek xwedî cil û bergên bi şewazên cihê cihê ye. Wekî hemû gelan gelê kurd jî, bi çand, tore û kevneşopiyên xwe yên cihêreng balê dikişîne û wek xezîneyeke dewlemend ya dîroka civakî ye. Lê wekî hemû qadên jiyanê nebûna welatekî yekpare, di warê cil û bergan de jî di nava kurdan de cihêtiyek derxistiye holê. Ji ber vê yekê jî her parçeyek Kurdistanê, her herem û her hawirdorek, di warê modelê de xwedî hin xweseriyên taybet e. Ligel parçeyên Kurdistanê jinên kurd yên li derveyî welêt, bi taybetî jî yên ku li Kafkasan dijîn jî, bi cil û bergên xwe yên xweser û cihêreng balê dikişînin. Heya roja îro jî, kelepore lixwekirinê hîn tê parastin, bi taybetî jî di nava jinên temen-mezin de. Lê çi mexabin ku bayê guherînê yê demê êdî hêdî- hêdî berê xwe daye wan jî...

Bê guman wekî gelek warên jiyanê, di warê cil bergan de jî xaka ku mirov li ser dijî diyarker e. Ango cil û bergên ku em li xwe dikin raste rast bi dîroka me û xaka ku em li ser dijîn re girêdayî ne. Yanî girêdaneke mezin di nava xaknîgariyê û kelupora civakekê de heye. Dîsa di warê cil û bergan de; ol û aborî jî diyarker in. Lê ev hemû hêman bi hev bandor dibin û bandorê li hevdikin; tu caran ji hev cuda nabin.

Kurdên li Qafqasya (Ermenistan û Gurcîstan) jî bi pirahî kurdên ji ola Êzîdî ne. Ev kurdên ku ji heremên Kurdistanê yên wek (Qers, Sînek, Şerfedîn, Mûş, Îxdîr û Wan ê) koç kirine hatine van deran; hîn jî bi çand û kevneşopiyên cîhên ku lê hatî bi xwere anîbûn dijîn. Di warê cil û bergan de jî ew yek wisa ye û hema- hema di vî warî de jî hîn tişteke wan neguheriye. Ev yek bi taybetî ji bona jinê derbas dibe; jiber ku cil û bergên mêran(zilam) hatine guhertin, lê jin hîn li ser kevneşopiyên xwe yên Kurdewarî dimeşe.

Kurdên Êzîdî yên ku li Qafqasya dijîn; bi pirahî li bajarên wekî Qers, Wan Bitlîs û bajarên din hatine. Wan çand û cil û bergên xwe jî li sînoran derbaskirine û bi xwe re anîne. Ew hîn jî cil û bergên wekî kesên li aliyê sînor ên din, ên ku qet nedîtine lixwe dikin. Ew li pişt sînoran dengê dohol, zirne, dawet, stran û çekan guhdarî dikin û xeyalên rabirdû û pêşerojê dikin. Ji ber ku bi dîtina wan, ew deng û rengê kal û bavên wan in. Çendî ku cudatiyeke olî di nava Kurdên herdu aliyên sînor de hebe jî, lê mirov dikare bêje ku kelopor û awayê jiyanê wan ya civakî wek hev in. Ev jî derdixe holê ku cilên jina Kurd-Êzîdî ya Qafqasya, ne hêmaneke olî ye. Yanî ne cilên olî ne, lê ewna cilên netewî yên herema Serdeha nin. Jixwe cilên jineke Kurd(misilman) ya li Qersê dijî, weke ya jineke Kurd (Êzîdî) ya ku li Elegezê dijî ye. Di heman dem de, dema ku mirov mêze dike, dibîne ku cilên jina Kurd-Êzîdî ya Elegezê, ne weke ya jineke Kurd-Êzîdî ya çiyayên Şengalê ye! Ev yek jî dide nîşan ku cil, berg, kultur û şemala jinekê, ji hêmanên olî bêhetir, bi hêmanên aborî, xaknîgarî û şewazê jiyanê re girêdayî ye.

Nav û taybetmendiyan resen yên

Cil û bergên

Jina Kurd ya Qafqasya

Di warê model û şewazê de, di kincan de hin guherîn pêk hatine. Her wiha hin modelên nû jî hatine bipêşxistin. Li Qafqasya, bi taybetî jî li Ermenistanê, kurdên li herêma Elegez, Oktonberya û Şamîramê cil û bergên xwe yên kevnepî berdikin. Belkî ku yên ji wan diçin komarên Rusyayê, an jî Ewropaya rojhilat, dev ji lixwekirina cilên Kurdî berdidin. Lê yên ku li qafqasya di nava gundan û heremên çiyayî de dijîn, hîn; serê xwe bi "hîrbî", pêşiya xwe bi "pêşmalê", piştî xwe "kefiye" girêdidin û "elêk" li ber dîkin.

Me der barê mijarê pirsên xwe yên wekî, "Jinên ciwan yên li Qafqasya û bergên çawa ber dîkin, yên pîr cil û bergên çawa ber dîkin?" aresteyî dayîkeke temen-mezin a ku li herema Elegezê dijî kir. Dayîkê wiha bersîva me da:

"Niha cil û bergên jinên mezin li xwe dîkin, wekî cil û bergên ku li walêtên bav û kalan tene berkirin e, modela wan yek e. Lê jinên ciwan van kincên berê yên ku kurmanciyê temsîl dîkin- zêde ber nakin. Tenê di şahî û dîlanan de ber dîkin. Ji ber ku em di nava gelên din de dijîn; ciwan di bin bandora wan de dimînin. Jinên temenê wan mezin hîn jî pêşmalê li pêşiya xwe girê didin, yêlek ber dîkin. Berê mezinên me Qutik ber dîkin. Niha tam nayê bîra min, li niha tam wekî Qutikê nebe jî pêşmal û kefiye û kremsatîne tene berkirin. Şaxrareşiyê jî li serê xwe girê didin. Lê wek me got, ji ber ku em di nava gelên din de dijîn bandora wan a li ser cil û bergan tê dîtin. Ciwan di bin bandora çanda wan de dimînin. Serê xwe girê nadin. Kincên modern ber dîkin.

Xanimên êzîdî ji Tîblîsê, 1945

Dema ku em diçin dawetan kincên wekî yên ku em di jiyana rojane de berdikin, lê ew bi qumaşên bibuha hatine çêkirin ber dîkin."

Di jiyana rojane ya jinan de jî, cilên bermalê tene liberkirin, her wiha jî jina Kurd ya Qafqasya, serê xwe bi awakî xweser û cuda girêdide.

Li nava Kurdên Qafqasya, bi taybetî jî Ermenistanê de, tiştê herî girîng ewe ku jinên temen-mezin hîn jî cil û bergên ku kurdayetiyê temsîl dîkin ber dîkin. Lê di nava ciwanan de, di warê çanda berkirinê de gelek tişt diguherin.

Dema ku mirov bi giştî li cil û bergên jinên kurd yên êzîdî yên li Qafqasya dijîn mêze dike, ji ber ernîgariyê her çiqas hin guherîn pêk tene jî, dîsa dişibin cil û bergên jinên kurd ên misilman ên li Wan, Qers û bajarên din. Jixwe demê ku mirov di mehên buharê de diçe zozanên Elegezê û jina kurd li wir dibîne, mirov yekser xwe li Kurdsitanê hîs dike. Birastî jî tiştêkî pir balkêşe ku piştî 90 salî ji koçkirina ji welat û jiyankirina li xerîbiyê hîn jî jina Kurd rastiya xwe ya resen diparêze û nixê kurdewarî nake qurbana modernîzmê. Hîn jî ew kincên ku li cih û warên bav û kalan bi xwe re anîne vedişêrin û diparêzin, ji dê derbasî keçê an jî bûkê dibe. Hîn jî jina Kurd bi serbilindî eşker dike ku parazvana kelpora kurdetiyê ya sereke ku tu caran binkeftin nepejrandiye ew jina Kurd bi xwe ye!

wikipedia

Gerdeniyeke kurdên êzîdî yên Gurcistanê

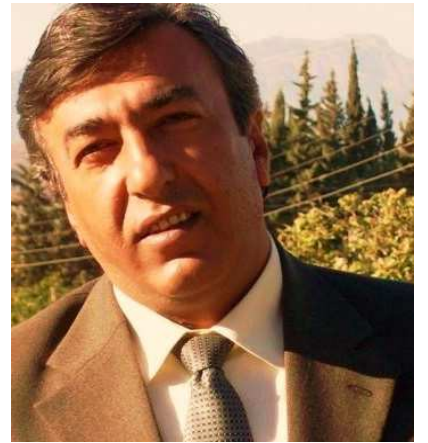

danhev û lêkdan:

Mihemed Cezawîr Hemkoçero

Ji dengbêjê navdar: CEMÎL HORO

dengbêjê nemir yê navdar
ta roja îro navê herî girane û cihê xwe di nav
kultur û stranbêjiya Kurdî de li Kurdaxê giran girtiye !

LAW BAVO

Erê min go law bavo law bavo law bavo law bavo
Zalim bavo, bavo...
Ez di bîra xwedê me, bîra gola hişîn im
Ji te bistîne taqeta kaba roniyêd her du çava
Ê law zalim
Tu xêre soza min nadê lawikê aşiqî, delxecî, peyayê
ber masa
Ez bi qurbano ewê bejin ziravo...
Tu soza min didê mêrê pîsî, çirkînî, genî
Erebê çolê, li bin xwe nabîne, ez bi qurbano
Parîk hesîr û perçak kulavo...

Tu li kuderê arikî kêsa û sergînê dibîne, tu guliyê mi
rebena kîbar tîne bi ser vedidê navo...
Ê law bavo law bavo law bavo
Ez di bîra xwedê me
Bîra gola hişîn im
Heta çerxa felekê şên e
Tu di mala xwe de nebînê
Bûk û zavo...

Ê lê anê eza nesax im
Lê dayê eza nesax im
Yadê eza nesax im... anê ... oy..
Anê serê mi bi qurbanê eza nexweş im
Ez vê derman im
Ez çiqas geriyam li ser hekîm û doktoran, ser
cerahan
Serekê doktoran bi mi re got ez ne Luqman im...
Go, xwedê derdê te nedê dar û berê ça û çola...
Sibe bû ro çû ava di bin barbarê kerebê û mû'eyenê
Ez pê nizanim...
Ê lê anê ji mine ez ne e'let im
Oyî dayê ez ne wêran im...
Heyfa şahad û dîploma di berîka doktor de
Heyfa ûmrê li xerîb û xurbetê çirmîş bûye
Ez ji doktor çêtir zanim...

Ê lê anê hefkî dengê lawikê aşiqî delxecî dibîsim
Kela dilê mi radibe di ber re
Qîrîna dengizê, pêla behrê
Di ser hev re diqulibe
Yadê loma maka ez pê nikanim
Ez di bîra xwedê me
Wîn ji ber gunê mi ve qismetê kurm û kêzêd axê bin
Ev neqla çarê ye ez dibêm bavo werin mi bidin

lawikê aşiq
Serdarê xorta peyê ber masa
Mi medin mêrê pîsî genî
Mi gunê ye ez ne liyaq wan im
Erê bavê mi rebana kîbar dibê
Ezkê bi camêriyê û însanetiye çibkim
Kî çar quruşa zêde midê dibe ez hevalê wan im,
wî...wî...

Ê ne mi go gelfî birano xwedêkê ezkê di va rona de
bimrim
Wînê tirba mi di koka til kin
Xwedêkê ezkê di va rona de bimrim
Ez di bextê we de
Wînê tirba mi di koka til kin
Yacîkî tirba mi bi rihan kin, aman
Yacîkî ji mi re bi gul kin...

Erê mi go heval û ehabê mi tune ne li hêteka çayê
kurmênc
Werin tirba min bipên dijmin û neyarên pir in
Tirsa min e ji wê tirsê
Werin ji ber serê mi lawikê xelkê
Gul û rihana hilkin
Oyî ...oyî ...oyî oyî nemîn çav reşê

Erê go aman e di bextê we de me, di bextê we de me
di bextê we de me....oyî
Dijmin û neyarên mi pir in
Tirsa mi werin ber serê mi
Gul û rihanan hilkin
Wînê dilê mi ji qefesa sîngê mi biderxin
Bi agirê dara bişewtînin...
Ji teqilê çavê reş û belek re, ji xelkê kîbar re di şîşa
kil kin
Aman e di bextê we de me ji wê kilê nedin tu keça û
bûka
Tevda bi nesîb û qismetê xelkê kîbarî fodil kin..oyî
Erê serê mi bi qurbano tevda bi nesîb û qismetê
Xelkê minî nazikî kîbarî fodil kin...oyî
Belkî di dû mi re xelkê nazikî kîbar bimirê
Wînê tirbê di kêleka mi de bikolin
Tirba me her du aşiq û bîlmeza
Ez di bextê we de me di hev re qulkin
Destê min î çepê derbas cem xelikê kîbar kin
Di mabêna kerês û dil kin...

Wînê destê min î rastê bavên orleqa zûyê memika
Di mabêna sîngê kalî û gewr û kefenê şil kin
Oyî oyî oyî nemîn çav reşê...

Ê ne mi go
Zalimê dîne anê eza nexwaş im
Lê dayê eza nesax im, yadê
Ê lê anê eza nexawş im, yadê sox
Nefesa paşin me ez pir helak im
Tu deyaqa didê ber dilê mi rebenê
Tu dibê ez ê te bikim bermaliya
Lawikê delxecî, anê bi xwedê ez înan nakim
Oyî oyî oyî oyî... nemînim lawiko
Ê lê dayê serê mi rebena xelkê bi gurbanê yadê
yadê...
Bi mi re mebên em kê te bidin
Kurê bega û paşa, e'hd û qirar bê
Ez guh li we nakim oyî oyî
Ji yataqa şêrê bi nîşan derbas bê
Ez qula rkoviyan qebûl nakim
Şûr û qelqanên mi tune ne
Lê anê, bi esî re herbê nakim
Ez ê ji sibê û heta bi hêvarê bi ça û berbendên asê
kevim
Li serê qerm û qiracan bisekinim
Hêstirên xwînê bibarînim
Di ber re guliyê sor libakim
oyî oyî oyî yoi.. ez bimirim lawiko
Ê lê dayê ev neqla çarê ye
anê ev neqla çarê ye, kûr bê...
ez dibêm lawiko serê mi bi qurbano wer mi bibe
ez fîdayê te me...
li mi difilê bi mi re dibê ez Kurd; pak im.
Dibê ji şerefa mi re pir ey'b e û qusûrek
mezin e, yadê...

Li ser erdê xwedê li bin çerxa felekê
Ez pêl namûsa milletê kurda nanim, erzan nakim
Anê madem lawikê aşiq hev mêra ye
Dayê hev mêra ye
Mila goştê pezê mê li mi heram û tobe bê yadê
Li ser erdê xwedê ez mêra nakim
Oyî oyî oyî oyî, oyî ez bimirim lawiko

Efrîn, Şiyê, 1998

Arşevê Oskan

Axaftina Awiran

Zinar li odeya xwe rûniştîye, mîna hercar û şevên xerîbiyê dijmêrin. Li welatên ku tu girêdanê bi giyanê wî re çênake. Ax û ava van welatan, tîna dilê wî naşkîne. Êvar e.. bêdengî li ser rûyê aso paldaye û bûye dema hijmartina kêlikan û avjeniya hêviyan.

Li der ve dengê pêlavên jinan tîn guh.. teq.. teq.. teq. Xirecîreke nû, li ber deriyê avahiya penaberan heye. Bixêrhatin û kenên ne ji dil, xwe li bêdengiya şevê dipêçe. Mêvanên nû hene, kesine li avahiyê zêde bûne. Ew kî ne .. Ji kû ne ..? Zinar bersiva vê pirsê nizane, lê xuya dikin, ku ji welatê Rûsiya ne. Hijmara Rûssan li avahiyê, ji ya herkesî bêhtir bûye. Hîna birînen şerê diwemîn derman dibin, li warên xwe vedigerin, xwe ji birçîbûna wan welatan rizgar dikin.

Deng li salonê li hev dizîvire. Zinar jî dixwaze, ji wan deng û awazên jinan têbigihê, ku çi wate di hundirê wan mebestan de heye. Wekî ku ferheng, bi wan peyvên re serxweş û mest dibe. Peyv digirîjin û li wan awazan tîne siwarkirin. Ji wan dangan gelek ferheng tîn afirandin, ken, awir, tevger, çûn û hatin.

Zinar jî pesporê ferhenga awiran e, bi gelek zimanan dikare awiran şirove bikin. Çîrok û çîvanokan jê der bibire. Zimanê evînê li cem Zinar, awirên tûj û nerm im. Kenîn û silav in, sipasî û xatirxwestin in, rûniştin û rabûn in...

Bi hilatina rojê re, sibeheke evînî bi Zinar re kenîya. Jineke Rûs, bi kalemêrekî por sipî re dimeşe, keç e, jin e, xwişk e.. kes bi raza wê nizane. Xwe pir naspêrin hev, awirên evînî li çavên hev naxwînin. Mêr xweşî, hêvî û şadûmanî, li dûv rojên xwe jibîr kiriye. Jin jî bedewî, ciwanî, jîn û jiyan, li bejna xwe pêçaye. Herdu bi zimanê elmanî nizanin, panaber in, biyan û mêvan in. Çavên xwe li derî û derfetan digerin. Bi kesayeteke qels û şikestî û bê moral ji Zinar re diyar dibin.

Zinar bi çend mehan ji wan kevntir e, silav û bixêrhatinê dide û destê alîkariyê dirêjî wan dike. Bi silava yekem re, çend kêlikan li çavên jinekê dinere û radiweste. Ew çavên birçî ji awirên evîna qedexekirî, bi çend awirên evînî bariyan. "Ev çi çav in Xwedê?! Ji nêrîna yekemîn, mirovan dadîqurtînin". Ew nêrîn, di hestê Zinarê kurd de, her çû şax veda, her çû zemîn lê firehtir bû.

Kulîlk li serê şaxan ketin û bêhn vedan. Li xwarinpêjê, li gulîstana avahiyê, li çûn û hatina salonê... Ev bêhn belav bû. Ev xewn dewlemend bûn. Her roj silavê li hev didin û hestên xwe bi zimanekî şikestî, ji hev re radighînin.

- Ez îro hetanî katjimêr çarê sibehê şiyar mam, ez nizamim çima? Zinar got: - Bawer bikî, ez jî her wisa mam, ez jî dikim û nakim, xew nakeve çavên min, lê mêrê min, mîna kevîrekî, ku tu bavêje binê bîrê, hetanî sibehê nalive.

Belê, Zinar dizanîbû ku tovên evînê, li ser şûveke beyar hatiye belavkirin. Ew tov, bi kenîn û awiran tîne avdan û şîn dibin, şaxên xwe li dilê Zinar û Svêta dipêçin. Herdu jî, newêrin ji hev re hestên xwe bînin zimên. Kur ji ber kultura xwe şerm dike, ku jin bi mêr e.

Li welatê Zinar, ev têkilî qedexe ye, têkiliya jina bi mêr, mirov li ser tîne kuştin. Nav û rûmeta wî talan dike, dibe pizika ser zimanê civatê û hetanî dehê salan jî, nayên jibîrkirin. Nav û dengê malbatê wêran dibe û bînamûsiyeke mezin bi xwe re tîne.

Svêta pêdivî bi gelek tiştan heye, alavên malê, nemreyeke telefonê, naskirina kolanên bajêr û hînkirina zimanê elmanî.... Di roja yekşemê de, divê biçe bazara azad, ya ku ji bo belengazan vedibe û alavên erzan û sivik, lê tîn firotin. Destûrê ji mêrê xwe dixwaze û bi Zinar re bi kolanên re diherike, li tirênên binerd û sererd siwar dibe. Lê mêrikê dunyadîtî, newêre kêlikêkê jî, xwe ji jinekê veqetîne, bawerîya wî bi kesî nayê, û bi taybet yên ji wan welatên ku ji her tiştî re birçî ne.

Mîna sitûneke hesinî, Zinar xwe xiste bin konê wê, her tişt sparte xwe, da ku dilê Svêta ber bi xwe ve bikşîne û wê ji xwe razî bike. Nizane ku, wê jî ev tişt berya wî, di serê xwe de nixumandiye, xwe di derya çavên wî de werkiriye, bê qeyik û gemî, li pêlan siwar bûye û di vê avjeniyê de serbest e. Lê naxwaze ya dilê xwe, ji Zinar re eşkere bike, bi kultura Zinar nizane.... Li hêviya rojan dimîne.

Du roj derbas nabin, ku doza dîtina hev nakin. Bi lez radihiştin telefonên xwe û bi (sms) an, nameyên kurt ji hev re dişînin, gazin û lomên bi şewat ji hev dikin. Dilên xwe dixistin cî. Bi dîtina hev, gelekî şad û bextewer dibin, û di wan hevdîtinan de destên hev bi germî diguvêşin.

Dara pêwendiyê, her diçe şax vedide. Kulîlkên sor, li serê şaxan ketin û bêhn vedan, rewş wisa derbas dibe, hetanî ku avahî hate girtin. Divê her hinek biçin cihekî din, gelo wê dîsa werin cem hev yan na?. Rojekê ji rojên zivistana europayî, ya ku bi berf û baranê tê xemilandin.

Zinar li odeya xwe rûniştîye, mîna hercar û şevên xerîbiyê dijmêrin. Li welatên ku tu girêdanê bi giyanê wî re çênake. Ax û ava van welatan, tîna dilê wî naşkîne. Êvar e.. bêdengî li ser rûyê aso paldaye û bûye dema hijmartina kêlikan û avjeniya hêviyan. Li der ve dengê pêlavên jinan tîn guh.. teq.. teq.. teq. Xirecîreke nû, li ber deriyê avahiya penaberan heye. Bixêrhatin û kenên ne ji dil, xwe li bêdengiya şevê dipêçe.

Di barkirinê de, alîkariya hev dikin û xatir bi awirên bi xemgîniyê pêçayî, ji hev dixwestin. Bi pêla baranê re, Svêta nema xwe girt û xwe avêt bin sîwana Zinar ya baranê, û kete ber sînga wî. Gulava evînî herdu giyan gêj kirin, her çûn nêzikî li hev kirin. Destê Svêta bêhimdî, li zenda Zinar hate badan, bi germaya dil, serma zivistanê şikandin.

Bi wan çend gotinên ku hîn bûbûn, her tişt eşkere hate diyarkirin. Ne kurdî û ne jî rusî, di nav axaftina wan re derbas dibûn, lê dîsa jî, gotinên wan bi alîkariya awiran, tîra wan dikirin. Cara yekem bû, dema ku Zinar ji wê pirsî: Tu ji min hez dikî ?

Bi awirêkî fediyok, mîna keçekê ji keçên gundên Kurdistanê, bi çavîne şikestî û tije hêsir, serê xwe ber bi jor û jêr ve hejand, iniya xwe da ser milê Zinar û kesereke kûr kişand. Zinar nema bawer dikir, ku ew perda şermiyê bête hilanîn. Bi gotina ez jî re, lêvên xwe yên birçî û bi tîn, danîn ser hinarên rûyê wê yî sorgulî.

Bi ramîsaneke tenik ew pîroz kir, jina rûs di jiyana xwe de ev germî ne pelandibû, hîna ciwan bû mêrê wê miribû û bêçar mabû ku vî kalê por sipî bizewicîne, lê tîn bi kalo re nema bû.

Bi gihastina malê re, carê ku piştî mêrikê dikete wan, di bin çavan re, li hev dinêrîn û bi lêvên xwe dimizicîn. Bi tewankirina kişandina alavan re, bi zimanê rûssî, ji mêrê xwe xwest, ku here û firvînekê ji dikana kolanê bikire. Ne tiştêkî xweş e, ku Zinar ji mala me birçî derkeve, lê zinar ne birçiyê xwarinê ye, birçiyê dîtina Svêta ye.

Bi derketina mêrikê re, û tenahiya Zinar û Svêta re, dîwar hemî bi gotinên evînî derbûn. Her çûn nêzikî li hev kirin û ber bi hev de herikîn. Lê Svêta nedixwest ku gulîstana wê, ya tije gul û sosin bi cara yekemîn re were talankirin, herdem ji maça dawî xwe diparast, geh bi soz û peymanan, û geh bi tirs û gazinan, Zinar ji ser sînga xwe veğerand, û ew sipart hêviyên paşerojê.

Rûyê wê, bû mîna kulîlkeke sor, dike bi xwînê derbibe, ji layekî şermî û evîn, ji layê din ve, poşmanî û tîrsa ji eşkerekirinê. Gotina ku her li ser zimanê Svêta dûbare dibû: "Ez ne dikarim berdewam bikim, ne jî dikarim jibîr bikim". Ev evîna yekemîn bû, piştî du mêrên Rûssî, yên ku tiştêk ji dibistana awiran nexwendibûn, mîna pûtan bi wî hestê tenik re dan û standin dikirin, lê ew jî vê carê mîna Zinar, di derya evîneke kûr de werbûbû.

Li wan welatan jin dil tenik û mêr xwînsar in, tîna wan jinan bi mêrên rojhilatî re dişkê û hat û bi wan re bê

girêdan, her tiştî jibîr dikin, li cem wan tu sînor nehatine xêzkirin, dikarin di rûyê mêrên xwe de bibêje ez ji te hez nakim ji yekî din hez dikim, tu xwîn nayê rijandin, bi hêsanî çîroka wan dikare bi dawî bibe.

Her ji çend rojan carekê Zinar tê serdana wan, bi hatina Zinar re mêr ji hindur derdikeve û wan bi tenê dihêle, bi vê rewşê bêhna Zinar teng dibe.

- Mêrê te naxwaze ez werim mala wî, lewma rûyê xwe ji min diguhere.

- Ma tu ji bo wî tê yan ji bo min? tu mêvanê min î û va ye ez bi erkê xwe radibim.

- Naxwe ku wisa be, ez jî dixwazim bi te re tenê bimînin, lê ez ditirsim ku bi ser me de bê û em ji hev nêzik bin.

- Na na ew dema ku tê li derî dixîne û dawiyê derbas dibe.

Van gotina serê Zinar werimand, mêrikê bînamûs dît, ticarî tiştên wisa li cem xwe nedîtiye û ne bihîstiye, lê dîsa jî kêfa wî hat. Her ku ku Zinar dest davêt nava wê xwe dida alî û digot hîn zû ye, bêhna wê ji vê pirsê re gelekî fireh bû, lê ya zinar mîna ku agir di bin wî de hatiye dadan, tiştêk nemabû ku bi zorê piştî wê deyne erdê, mîna guran têkeve ser goştê wê yê nerm, ji maçan pê ve tiştêkî nade, lê maç bi tenê jî dilê Zinar hênîk nakin.

Di wan kêlikan de Zinar her tiştî jibîr dike, ziman, malbat, welat, û xwe jî jibîr dike bê niha li kû dijî. Agirê ketiye nava Svêta jî gelekî gur bûye, lê tiştê ku nahêle Zinar xwe berdê nav bexçeyê wê, nexweşiya wê ya kezebê ye.

Newaf Mîro

newafmiro@gmx.de

Nêçîrvanê Kewa

Nêçîrvanê kewa ew çend salbûn ku ji cî û warê xwe dûrketibû. Di asoyê wî de nêçîra kewa û pêre jî bîrîkirina ax, av, ba û civata kurdewar dibû xewn û bîrîkirineke bêhesab û binî. Li dûrwariyê bi dûmenê kewê xwe, yê di qefesê de û yê kerê xwe, yê mezin kiribû raserê çavê xwe daliqandibû radiza. Gava serê xwe dida ser balifê çavê xwe digirtin li Kurdistanê bû. Lê serê siba gava çavê xwe vedikir dûrî her tiştî bû. Gava bala xwe dida derdorê xwe, û li xwe dinerî. Di nava xwe de, xweyê di nava xwe digeriya. Ew xwe yê di nava xwe de hew wî, ew xwe ya nasdikir. Jê fêrî dikir û jê jî hez dikir. Lê wî herî bêhtir bîrîya xwe yê, di nava xwe de dikir. Ew xweyê wî, bi xweyên xwe xwe bû. Bi kewên xwe. Bi kehr, hesp, pez, gul, kulîlk û bilbilên xwe, xweyekî pirr cûda û rengîn bû. Bi stran, çîrok û ken û pêkenokên xwe, xwe bû.

Nêçîrvanê kewa, ji ber ku danûstendî wî bi derdorê wî re bi sînor bûn. Têgihiştina zimên û naskirina civaka Elman kêm bû. Lewma jî ew di cîhaneke cûda û yên derdorê wî jî, cîhana wan cûda bû. Wî xwe beyanî û bi tenê hisdikir, û wûsa bû.

Piştî salan nêçîrvanê kewa bi kelecaneke bê hempa û bi bermiradiyeke nayê hiskirin. Bi hêviya dîtna kewa û qebeqeba kewê re dil û giyanê xwe aşt bike berê xwe dabû welêt. Bawer nedikir ku dîsa wî warî bibîne, ji şabûna re hindik mabû baskên wî çê bibin û bi fire. Lê dem hatibû ku mirov karibe bê bask û per jî bifire. Nêçîrvan bi balefirê firiya bû, gava li balefirgehê bra, braziyên xwe ditibûn nikarîbû bi çavê xwe bawer bike, ku ew kes malbata wî ye. Piştî hevhemêzkirin û maça bra û brazî dixwestin wî li bajarê mezin bigerînin. Ji kêmanî de xwarinekê bi hev re bixun. Lê wî qet, ger û seyrana bajara ne dixwest. Bi xwaza kêliyê berî kêliyê bigihîje cî û warê xwe. Gava li trêmbêlê siwar bûbûn berê xwe dabûn gund, Nêçîrvan dît di teyba trêmbêlê de dengê awazên tirkî belav dibe, wî got:

-Brazî ma kasetê te yên dengbêja nînin? Ka yeke Emo yê Xêlit, Ehmedê Cindo, Mamûdê Hesê, yan jî ya Baqî Xudo bide ser.

-Brazî got: Apo êdî tu kes guhdariya stranên wûsa nake. Xelk ji stranên Tarkan, Îbrahîm Tatîles, Orhan Gencebay, Bulent Ersoy, Zekî Muren û yan jî yên Ahmet Kaya hez dike. Lê herî pirr xelk ji stranên pop hez dike.

Niha kasetê te yên dengbêja nînin?

-Hene hew carcaran bavê min guhdariya stranên wûsa guhdarî dike. Ger mirov karibe ji wan re bêje stran!

-Ka tu bike teybê, yê din karê mine brazî! Gava brazî kaseta Baqî Xudo xistê û her di dawiya awaza xwe de digot: weylooo ji kesere dilê dayika egîta re weyloo..

-Nêçîrvan demên xwe yên berê dianîn ber çavê xwe. Wî û brayê xwe li halê hev pirsîbûn, lê dawiya pîrsa zû hatibû. Û ya herî sosret ew bû ji bo wî, ku braziyên wî bi hev re tirkî diaxifîn. Bala xwe dabû wan bê pîrs û bersiv. Gava nêzîkî gund dibûn, ji rêya asfaltkirî ber bi gund ve dageriyabûn, çavê wî lewha ku navê gund yê bi tirkî li ser, yê zingarî û ji guleyên çeka hezar qulî ketibû. Pêre jî dilê wî çar e çar lêdida. Lê bi nêzîkbûnê kelecana wî kêr dibû.

Pêre jî ew “xwe” yê di hundirê wî de reng diguhert. Û wê xewna wî, weke darekê pelê xwe dadiweşandin.

-Çenko axê rengê xwe guhertibû. Kevira û nebata jî. Li derdorê gund ne keriyê peza û naxira dewara. Neji dengê ajal û balindeya. Tiştê li warê wî zêde bûbû stûnê elektîkê û zêdebûna aûtomobîla bû. Wa diyarbû êdî hatina trêmbêla ji bo zaroka jî ne balkêş bû. Dem û dewranê berê, zarok li pey trêmbêla dibûn ristîk û gulî. Û çavê gundiyan jî lêbû ka kî tê gund? Ya din jî, ew bû ku li gund mizgeft hatibû avakirin. Di nava axaftina xizmên wî de bûbû eyan, ku kes li gund nebe jî, bi teyba ku bang têde hatibû sazîkirin, her dan banga nimêjê dixwendin.

-Êvarî çend gundî yên xizmên wî hatibûn civata wî. Yan jî yên xizmên

wan li Elmanya. Nêçîrvanê kewa, çavê xwe li jin û mêrên zarşîrî digeland. Lê wî li kê dipirsî, bersiva herî zêde “çûye rehmatê” yan “miriye”. Yan jî wî li hemsalên xwe bipirsiya digotin; “hecî naçe civata” û yan jî “ketiye rêya xwedê” bû.

Êvarî dema civat geriyabû, piştî çend pîrs û galegalê ku bi kar û xebata wan ya cotkariyê pêve, çavê wan ketibû ekranê televîzyonê û li “dîzî” ango li Şow û rêzefilmên tirkî temaşe dikirin. Nêçîrvan bala xwe dayê ku, ew kêf û henek, û klam û stranên dila û yên xweşmêra nemabûn. Ne dengbêj û neji çîrokbêj mabûn. Neji ew pêkenok û zalîkirina berê hebû. Televîzyona tirkî bûbû ewrekî reş û xwe bi ser civat û asoyê kurdewariyê ve wergirtibû. Navê zarokan bûbû navê “tirkên xas” û kincên jin û mêra jî bûbû weke kincên anatoliya navîn û weke yên desthelatdarê tirkî. Ango serpêçayî! Nêçîrvanê kewa, bi hêvî û şabûna nêçîrê çûbû nav nivîna. Serê sibê, hê malî razayibûn ew rabûbû û berê xwe dabû nav gelî û zinaran. Lê bala xwe dida derdor, ne wî ew bêhn û bayê berê hisdikir. Neji kovalê mara! Ne pîrrîna çivîka. Ne sîxur û neji kêvroşkên qelac û zozana mabûn. Wî çiqas bala xwe dida ku Tîtiyekî bibîne û dengê tîti bê guhê wî.

Ku wî ji xwe re weke bilbilê Kurdistanê binav dikir. Nikarîbû bawer bikirî ku Tîti û Çikçikan nînin! Ew çiqas dûr diçû jî wî ne deng û pêjna kewa û neji ya sîsik didît. Gava xwe berdabû zikê çem jî, ne beq û neji reqên xwe diavêjin avê dîtibûn. Li ber perê avê ne darê dirikê û neji yê şirtê hebûn. Ne kalîna miya û neji dengê bilûr û awazê şivana hebû. Wî êdî cotariyê ga û hespa jibîr kiribûn.

Dengê kurtkurta traktora û pêjan mirova ji gund belav dibû. Û helbet yê banga mellê ji teybê.. Lê Nêçîrvan bi hêviyeke mezin tîrêjê rojê silavkir.

Lê wî bi ronkaya rojê re dît ku êdî ne kerbeş û qîfarê kerbeşê. Neji Tolik, Pîvonk-şînêrek, Sîping, Gûriz, Axandir neji Dobelan li vî erdî mane. Wûsa hisdikir ku kevir, ax, av û ba jî xwe guhertiye. Êdî her tişt kal û pîr bûye. Xecxecok û beybûnê li qelaca şîndibûn jî nemabûn yan jî pirr kêr mabûn. Wî bala xwe dida derdor ku naxira gund û kehrê li derdora gunda diçêriyan bibîne, nedidît. Û neji borîn û zirîna wan dibihîst. Wî dixwest dengê awazên delalê keçîka ji dengê keç û bûkan bibihîze, lê weke ku binax bûbe deng ji axê dihat û derdor nedihat. Hew dengê radyoya ku stranên tirkî digot ji dûr ve dihat guhê wî. Nêçîrvanê kewa her çiqasî bi dûrve diçû ew çend hêviya wî kêr dibû. Ew dem û dewranê wî yên berê dihatine ber çavê wî kelagrî di dil û hinavê wî de di ser hev re diqelibîn. Wî her çavê xwe li lawirên kûvî digeland. Lê êdî ew qeliya bûn. Heta rastî nivîsekê hatibû ku li ser lewhê nivîsîbûn “Askerî bôlgeye gîrmek yasaktir! Ango “devera Leşkeriye, ketin qedexe ye. Nêzîkî nivîsê rûnişt û kelogrî dibû. Di wê kêliyê de braziyê wî hatibû. Brazî matmayî ji mamê xwe re gotibû; Tu li vir çî dikî tê serê me tîkî teşqelê apo! Ka vegere. Gava berê xwe dabûn malê braziyê wî gotibû;

-Mamo nayê bîra min, ku li van deveran kew hebûn, tenê Sîsik hebûn, niha ew jî qeliyan. Xelkê di dema hêka de hêkê wan dixwarin. Gava çêlik jî derdixistin ew û çêlikên wan jî dikuştin û dixwarin. Beriya çend salan qitik û bet jî hebûn, lê niha ew jî neman.! Berê Şalûr jî hebûn niha ew jî nînin. Kal û pîrr qala gelek tiştan dikin ku îro mirov nikare wan di xewnana de jî bibîne. Qala keriyê xezala û hirç û gura jî dikin...

Brazê her dipeyivî û Nêçîrvan jî ji xwe re dihişîrî... di ber xwe de got; Raste brazî, pêşîya gotiye.. War ev ware, lê bihar ne ew bihare!

Gava ji dûrve li gund temaşe dikir û bala xwe dida gund. Deng û pêjna ji gund dihat bi wî xerîb û nenas bû. Wî xwe xerîb û xêşîm hisdikir. Lewma jî wî êdî bîrîya xwe û Elmanya xwe dikir êdî.

Eskerê BOYÎK

QAFREŞ

Baharê dîsa deşt, çiya û banî hemêz kirin. Hêşnayê erd pêça. Koçera berê xwe dane zozana.

Hesoyê şivan jî koça xwe li ga, hesp û guhdirêja bar kir, berê sewalê xwe da çiyayên bilind, Elegeza rengîn.

Berî koç rêkeve Heso çû, li ser kevirê ber holka Qafreş, seyê xweyî pîr rûnîşt, serê Qafreş hemêz kir, cixare vexist, melûl piştê sê tîmar kir.

-Qafreş, birayê minî amin, tê min biborînî... Emekê te çiqas bêjî li ser min heye. Me rojê dijwer tev derbas kirin e. Em nava berf, bager, şeverreşa, gur û dizara derbaz bûne. Tu wek şêra tim piştê min bûyî. Piştê min teda germ bû. Lê îro ez ber te dikivim, birê min. Îsal ji xwera vira ber malê rehetbe. Ez malê dispêrme te. Apê minî Bedo jî mîna te extyar e, ew jî êdî nikare bê zozana. Ew jî ber mala xweye. Xwerina te li ser wîye. Ew te birçî nahêle. Teyaxke birê min, heta payîzê em bi xêr vedigerin.

Qafreş bi çavê melûl xweyê xwe dinhêrî. Teyê bigota fikira wî texnîn dikir, serê xwe danîbû li ser çoka xweyî û bi hisret li riya koçê û çiya dinhêrî...

-De xatirê te birê min,-Heso dîsa serê Qafreş tîmar kir, rabû û pey koçê lezand.

Qafreş pîr bûbû. newqê wî ketibûn hev. Diwestya. Çavê wî şêlû bûbûn, pak nedidîtin. Şivanê sereza rind zanibû ku Qafreş yê berê nîne, qewat laşê wî da nemaye, lepelep lê tê êdî nikare qewlên çiyaye dijwer û berk da teyaxke. Seyê şivana wê wî bixeniqîn, li zozana wê perîşan be, Loma ew biryar da...

-Wa wê başbe, him wîjdanê minê rehetbe, him jî qelsbûna Qafreş bi çavê xwe navînim...

Dema koçer berê xwe didine zozana, şabûneke xezayî dikeve dilê wan, tê bêjî eyd e, dewat e... Qerebalixa ken, henek-laqirdîyên kevanî, zilam, keç û bûkan, dengê zarokan, hore-hora şivan-gavanan, berebera pêz, gişk tevî hev dibe û koçêrara hildikşe berbi zozana.

Wê rojê Heso melûl bû, kerr li pey koçê dimeşya. Ewî tirê tiştêkî xwe wunda kirye. Valayîk dilê wîda çê bûbû. Seyê din dora koçê diçûn dihatin, lê cîyê Qafreş dihate xanê...

-Rast dibêjin, xwezî mirin hebûya, kalbûn-pîrbûn tunebûya,- Heso keser dikşand,- kê çi dikare bike? Qirara Xwedêye...

Hersal Qafreş, seyê din, di dora xwe kom dikirin, dora koçê diçûn-dihatin, çavê wan der dora. Hewasa Heso bi wan ra dihat... Sî jî li ber koçê û kerê peze wîra derbas bûya, Qafreş zanibû. Wî û Qafreş ji hev fem dikirin...

Heftêk bû koçê dewsa warê xwe danîbû. Konên reş li pala çiyê wek reşêla melisîbûn. Binatara kona guherên sewalên wan bûn. Jîyana obê riya xweda dimeşya.

Hewa xweş bû. Palê çiyê, gelî -geboz bi renga xemilî bûn.

Wê berbangê wek her berbangê zozana, kevanî, keç-bûk, şivan, gavan hilşyabûne nava guhera, pez û çêlek didotin, berx û golik berî makê wan didan. Berrîna mîya û berxa, orrîna çêlek û golika, qerebalixa ken û laqirdîyên zozanvane, dengêkî usa kiribûne wur, ku kesî dengê hev nedibihîst.

Heso, emrê xwe li nav çiya, bi şivantyê derbas kiribî. Hînî wê qerebalixa berbanga bûbû. Kêfa wî ji wê çûyîn-hatinêra dihat. Wî jî laqirdî dikir, dikenya. Zanibû demek şûnda ew dengê biseqire. Kerê pêz û naxirê dêwêr wê berê xwe bidine mêrg û çimanên gelî-gebozan. Kevanyê keç û bûka bidine dû xwe, beroşê şîr hildin bilezînine kona, dûyê kuçika wê berbi esmên bilind be.

Ewê jî tenê kêrî bajo çêrê û heta êvarê tenê, xwe bi xwera, kevir-kuçikê çiyêra biaxeve... Bere Qafreş tim kêleka wî bû. Qafreş ra diaxivî. Qafreş ew fem dikir... Qafreş ew tenê hîşt.

Heta zozanvan karê xweva mijûl bûn, wî jî beroşa laka sa hilda, ji guherê derket, ku sa têrke... Lê nişkêva, bêhemdî xwe, cîyê xwe da sekinî, rê nihêrî, qeretûkî sa, dihejya û hêdî-hêdî berbi guherê dihat. Heso Qafreş nas kir. Teyê bigota qalibê Qafreşê bêruh, bi çavê şêlû, bê hêz, fesal ku nekeve ancaxî lingê xwe pêşda davît, hêdî-hêdî dihat. Newq ketibûn hev, pûrta wî qirêj û vegevîzî bû, dêla xwe erdêra dikşand. Se, bi teherekî xwe gihande Heso, bêtaqet dirêjî ber pîyê wî bû.

Şivên ji cîyê xwe banz da, kulavê xweyî şivantyê raxist, laşê Qafreş kişande ser û serê sê henêz kir. Heta wî hebû li zozanvanê guherê kire gazî:

-Beroşekê tije şîrkin, bînin, Qafreş hatye, Qafreş! Qafreş birçîye, Qafreş westyaye...

Hazira gava navê Qafreş bihîstin bêrî hîştin, dora Heso û Qafreş civyan...

Heso laşê seyê bêtaqet tîmar dikir û hêsir ji çava dibarîn:

-Qafreş, birayê min, çima wa bûyî? Birîn ser te hene, seyê şivana neheqî te kirine. Han şîr buxwe! Tu birçîyî. Bixwe, birê min, bira ruh teda bê...

Sê şîr nexwer, çavê wî req bûbûn çiya, guhera, koçera, obê, kona dinhêrî...

-Ez ji te fem dikim, bira. Te bêyî çiya, bêyî van zozana, bêyî me teyax nekir...Tu hatî ku tevî axa çiyayên xwe bî, vir bimînî...

Heso destê xwe da ser çavê sê. Serê wî req bû, çavê êdî venebûn...

Arşek Baravî

arshekbbaravi@gmail.com

Mirin

Dilê min pêkolyê dike...

Ji xewna xêwê mirinê bi tirse...

Keftelefte.. kêferate..

Dem hate...

Mirî azade.. û azadiyê dixwaze...

Qad û kolanên gorrê..tengin,

Ne xwpêşandan,ne çalakî..

Û ne pêşangeh..

Di gorra moriyan de.. ne li darin...

Mirin bindeste, gorr setemkarin..

Hezkerên komkujiyê gunehkarin..

Her ku gullan dibarînin..

Tîpên min dikujin..

Her ku topan berdidin..

Destana helbest, pexşan û bîrtengan ..

Bi girî vedikin...

Tew ku balafiran difirînin..

Mirnê bi ciwanan şa dikin..

Warê pênûs û lênûsan wêran dikin..

Heke ku bixwazin zimanê min bişkînin..

Û helbestê lal bikin,

Ew jin û mendalan..

Di paxila Yezdan de.. dikujin...

Azadî ..şoreşe..

Azadî çi qandî xweşe..

Ew talan bûye,ew hatiye dizîn,

Lê navê wê ..

Bi xwînê hatiye nivîsîn,

Ew her û her geşe...

Nikarin vê watê ji ferhengên hilînin,

Nikarin wê bi çaksaziyê biguherînin...

Ku ew sernûçan bikujin..

Emê nûçe û saloxên nû wergerînin...

Ku ew rojnameyan qedexê bikin,bişewitînin..

Emê di dilên xwe de vejînin...

Ku ew telefizyon û malperan dapoş bikin..

Nikarin qîrra serhildêr û pakrewanan..

Bi tîrêjên rojê re..

Ji ser me vegerînin...

Yekîtiya gellê min birîn dikin,

Wê jî bi pîlanan diqewrînin,

Lawaz dikin.. da bimirînin,

Em qurbanin.. em gorîne..,

Lê nikarin..

Tovê wê qirr bikin û biqelînin..

Em jî dîsan û dîsan wê diçînin..

Da ku ber bigire û ew neçar bimînin..

Ew ne hermane,

Lê kurdên azadîxwaz.. dê her û her bimînin.

Pênûsa min îro

Serhan Isa

serhanisa@hotmail.com

Kasîpêrîyên neqşên mirînê

Bi bînekê û du bîstikan,
berî Kum û Kolos¹ ê Kalikê min,
yê di xwihdanê de mayî,
yê ku sorek ji sorên mêraniya wî bû,
yê ku xweşiktirîn rengê reseniya wî bû,
yê ku serxêlê kurdîyê wî bû,
yê ku nixuriyê êşa wî bû,
û di rûberê dawî de
yê ber bi mirina zer,
li qubletî Odeya wî,
ya ji pêjina du sînoran,
ya xwekirinê pêjna “Selîm ê Êsîf ê Haco”
pêrgî “Sivîkê pedşayî¹” hatim,
li wir,
mîna şelîpanek mêşên hêngiv,
şelîyam pêşiya wî,
bi zengelorka xwe ya dûdayî ve,
bi kerika guhê wî ya dirêj ve
bi hewa ketim,
û jê re got:
babo, Babe Derêwş”¹
şêrînê Xwedê,
min bi “Kulik û Xirqeyê kirîkirinê¹” xwe avêtiya te,
tenê hema bînekê û du bîstikan,
ji xêlê kum û kolosê kalikê min re,
ji kenarê vê dema xwe ya har,

¹ Kumeke ku ji kulav (Hîrî) tê kirin, û tenê Kurd deynin ser serê xwe, û li dora wê emawiyê re kirin.

² Melek Cibraîl e, serokê Milyaketa

³ Kestiyê xwedê, lê li vir bi wateya Cibraîl hatiye

⁴ Kulik kum e ji hîrîyê te kirin, u xirqe Qutike (êlek) ew jî ji hîrîyê te kirin u bi awa gwîzê tê kirin û bi awa kaniya sipî li (Lali) tê muhrkirin, û kirina Feqîran li nav Êzdiyan li ber xwe dikin (Kestiyên xwedê ne)

bike mizgîniya vê xatirxwestina bêqidoş babo.

De baş e,
ez ê nîvsebkî û du ta dû xwe ragirim,
paşê ez ê biqor im ha,
wisa ew î Sivîkê Xwedê,
yê tenê sehû û sir,
yê tenê sipîbayekî Tîr
gavek, ji pêxê kevîterkekên hebûna xwe,
ya tenê Sir serbijêrî ew ê hêvînameyê kir.

Dibin kujikê lihêfa xwe ya rûtenik de,
kalikê min ,
yê ji pêjna du xatûn û çar bira mayî,
li min qulift û wiha bi ser min ê bêqeram de zûriya:
kurê min:
were,
de were
em ê vê lata axaftinê hûr hûr bihêrin
û kûr bidêrin,
de were tenîştî min,
ez mistek axaftinê bi qiloç,
berdim besta destê te.

li min qulift û wiha bi ser min ê bêqeram de zûriya:
kurê min:
were,
de were
em ê vê lata axaftinê hûr hûr bihêrin
û kûr bidêrin,
de were tenîştî min,
ez mistek axaftinê bi qiloç,
berdim besta destê te.

Biner lawê min
Dibêjin: wê rojekê “Girê kirîkirinê¹” çê bibe
“yê ku herê ser poşman e
û yê neçê dil covan e”
De îcar ez ji berxê xwe re bêjim,
hayî ji xwe hebin

hun di garana van gundên li hewa de
hunda nebin,
hun di garana van bajarên bêjî de
xwe jibîr nekin,
gêsinên xwe li ser seda nehêlin,
û bi ser zêr û zeger malê dinê
û tu kelax û paşilên direhayî de noq nebin,
erê kurê min,
û biner,
hun Kum û Kolosê min,
di tu aravan de neşwin,
nedin serê tu zindîyan
û nedin destê tu rêwîyan,
erê kurê min,
kum û kolosê min

yê ji şifqa, Igal, rî û simbêl û hemî nîşanan
sortir

biner ez ji lawê xwe re bêjim,
gereke tu destpêkê ji qiloçan ve bigrê
û qiloç jî kurê min,
tenê di destên mêrên bi Kum û Kolos de
dihedinin lawê min

biner,
ez ji rêwîyê xwe re bêjim,
şevên xerîbiyê,
devjihev in
mêran dicûn,
jinan ditalêsin,
zarokan dimijin,
şev in dev tîrş in,
kewitîne,
mêne,
kur in,
kol in,
beş in,
kurê min,
hema te dîq kir
û kire nîrçe nîrç
wê te
di xwede bikin pêjin ha...
biner...
hayedar be ji xwe,
her timî diranên wan,
sipî û qîç in,
û wek zebîniyan,
li ber,
axaftinê veketî ne,
lawê min.

Jinên wan,
erê kurê min,
pirê wan
tilî gumr in,
dev şor in
bejin kal in.

Mêrên wan jî,
tilî nerm,
û bê sehû û sir in.

Min guhê xwe yê sincirî
Ji ser devê wî yê mîna tenûreka himhimî
rakir,

û bi kevîkên lêvên xwe yê mitaldayî
di deşta guhê wî yê paldayî de got:
Erê babo

Erê bila,
lê em ji te hez dikin,
gund û bajar,
Çol û Tor,
Dêr û Mizgeft,
sorê Minareya te
keskê destên te
nas dikin babo.

Babo Aferîn,
Aferîn ji sipî sorên te re,
Aferîn ji kum û kolosên te re
Aferîn ji nevî û nevîçirkên te re
Aferîn ku te em avêtin
ser pişka tayê bi tenê
û tayê bi tenê jî babo
çarika “pîra fata¹”
nixuriyê kum û kolosaye babo.

Ku kurê min,
terqên ji tava mirînê hat,
wê nuha hun, bajar, gund,
û ev xelkên peyv hilterpilî
ji min ciz bibin kurê min
darên ku ji sîka min hez dikirin
nema careke din ter dibin,
ew avzêmkên
ku ez mîna heyvê
di zengelorkên wan de der dibûn
wê xwe vexwin,
wê her tişt xilmaş û hêmin bibe,
kurê min gerdûn teng bûye,
û bayê wê ez bînefirşkî kirim,
sibehên wê tije qereçî û muxlacî¹ ne
navrojên wê nîv parsek û gewî ne
şevên wê jî bejnên daleqehî ne kurê min
gerdûn ji roja roj ve bi baye,
û cîyografiya jî
di destên bêjiya de ye
kurê min
ev dema şehîfî
ne dema Kum û Kolosaye
hema mîna kîfroşkek têrbuhar van belqitiyan
ji pişt xwe ve
ji pêşiya xwe ve
ji paşila xwe
ji kêlekên xwe
di welidîne.

kurê min,
lê jibîr neke
li ber dîwarê rojava yê Oda min,
ya ku hîna
bîna du sînoran
jê difûre
her roj,
piştî diwa sibehê
kum û kolosê min
deyne ser çoka xwe ya rastê

AZAD RAMADAN

aand2011@gmail.com

Xewkam ney lê lê dînê

Xewkam neyê lê lê dînê	ti wî jiyanî ti evînî
Ti melhema ser birînî	dil dermanke lê lê dînê
ji xewrê dil dinalim	rondik ji çavê di barin
ger li cemê ti rûnenî	şekir nekê nav wî kenî
bi gorî û bi ezbanî	dîtna çava bo min çikê
ger tu rehmê li min nekê	evî dilî tu şanekê
wî dilêxwe ji mir nevekê	nivîştê mela bo min çikê
ger tu ne yaramibê	xenim û ber malya mi bê
ti ne evîn û jiyanamibê	wê keckê xelkê bo min çikê
heger hero te nabînim	ramûsankê ji te nestînim
ji wan liva mey ne vexwum	ma xeyal û sûret bo min çikê
behr û çiya ez di birim	herdem ez li te digirim
li ser te va ez dimirim	bi dêrbûnê ma ezê çikim

Lawîn Şêxo

Firmêsk

Were li nav gera şepol a astengên min
bibe mêvan
Pencer a derya janan veke û
perdê ji ser bide alî
Xemgîniya xwe
bispêre hejariya min
û xewnên evîndarekî xembar
ji dil re bixwîne
Rastî hêviyên min were
Lê
Dergûş a hêlankirin a helbestên
min nelivîne
Sêrî giryan û qîrîn û hawarên
min bike
Lê
Ristik a rêzên firmêskên min
li gerdên a xwe negerîne
Bibe agir bibe ba û babîsok û toz
Bibe av bibe qeşa bibe berf û baran û bahoz
Lê
Dûrî mêmên rez ê jiyan a min here .

Mihemed Cezawîr
Hemkoçero

HEYV û ROJ

Heyv û rojê li ezmana
Didin xwe pesn û tajana
Her yek dibêje ji wana
Ez im dîlbera ciwana

Herdu ji hev daxisî ne
Li hember hev kerisî ne
Ji erdê re verêsî ne
Li sitêrkan vebrusîne

Du rojgar in li jiyanê
Kesek derdê wan nizanê
Li tariya zivistanê
Winda dibin ji baranê

Buharê li hev dibanin
Rengê gul û bilbilan in
Hem rewşena van rojan in
Hem jî ronîya şevan in

Geh jiyanê dixemlînin
Bi hev re wek Mem û Zîn in
Geh jî perdan diqetînin
Bi mehan hevdu nabînin

Hêv dibê: Ez pir delal im
Dîm ji sêv û rû bi xal im
Ne pîr im, ne jî navsal im
Lê li hember te dinalim

Tu tîrêja xwe davêjî
Min ji xwe re dihevojî
Gotinek xweş tu nabêjî
Bi rengê xwe min disojî

Çavan dikî min fedokê
Nabe mêvan li min rokê
Dilê xwe li berbirokê
Ne li gul û xexecokê

Êdî bes e ne nihêre
Min ji çavêd xwe veşêre
Dilê min ji kulan têr e
Min nexê nav pêt û êr e

Roj dibê: Ez bi te dîn im
Dildarekî dil xemîn im
Hêmin û geh jî gergîn im
Hem payîz û hem havîn im

Tu tenê derdê min zanî
Bi jana min re hêvanî
Wer hêdî bike vî canî
Ey delala esîmanî

Li hember te xwe dibînim
Ji dûrbûna te bi tîn im
Gava ku ez te nebînim
Xwe bi xwe ez disuhtînim

Tu naz û niyaza minî
Tu qaz û perwaza minî
Razeya awazên minî
Mîraz û daxwaza minî.

Pênûsa min îro

u
destek qehwe,
birjîne ber serê sibehê lawê min,
û nuha,
ku tu çûyî bajêr,
ew cawfiroşê,
tara Odê ¹
dostê min e,
ew nuha darbestan jî çê dikê,
silavên dostaniyê lêke,
û jê re bêje :
têra çend rihan,
û çend gurz ronahî,
bila ber serê min çar tiliyan dirêj be
û kêleka min ya çepê jî bostekê fereh be.

kalikê min,
berî ku rûberê şevê yê dawî biqetîne
bi segurkê re
di henteşa wê seqema zer de
wisa ev mista axaftinên bi qiloç
rokire destên min yên qeşagirtî
û....
sê caran,
Kum û kolosê xwe,
ber bi jor kir,
li ser çoka min ediland
bi destê "Sivikê Pedşayî" girt
û wek du tîrêjan,
ber bi desta mirinê ve vezîlihan

Hekîm Ehmed

DEST

Kê gotiye tu nabînî ?
na..ez li çavên te nagerim
riwê xwe jî rengîn nakim
tu.. tu yî..
ez te nas dikim..
tu.. çavên xwe yî
jimarînkê xwe yî
ne berê.. ne îro..
û ne jî sibe..
tu şaş nabî
ezê bimînim zaroka teya delalî
waneyên perîşaniyê ji dest te digrim
bi serê min û çavê min de
derya dîlovaniya xwe..
rûdike
û ez..
ne bi kêfa zimanê xwe
ziravê xwe şêrîn dibînim
eve bêrîkirina min
weke min..
bê rege
di gewriya min de
di xwîna min de dimîne
rojekê min di nav çavên te de qîr kir
çavên te deng dibihîzin..
belê dibihîzin
Ez li çavên te nagerim
riwê xwe jî rengîn nakim
bese ku tu...
li virî..li wirî..wêda ha yî
ezê tenê bigirim .. bakim..
destê te
waaaaa destê te yê av..
û tiliyên te yên sur.

“Keştiya Penaberan” çawa bi rê ket? Arşevê Oskan

Ji weşanên Do, 2010

Roman ji bergê ta bi bergê 111 rûpel e, û bêjerek tenê romanê ber bi dawî ve dajo, tenê beşê dawî Keştî ya ku penaberan hembêz dike, dibe bêjer û dayik. Dibe dayika penaber û zarokên serhişk.

Bi gumana min, eger bêjer di romanê de pir dibin, roman jî xurt û bihêz dibin, li vir dikarim mînakê baş û nêzîk bînim bîra xwendevanan, ku ew jî mînaka Helîm Yûsiv e “Gava Ku Masî Tî Dibin”. H. Yûsiv gelek bêjeran bikar tîne, geh ew, geh kevir, kum, seh, derî û tiştin din dibin bêjer û roman rengîn dibe.

Gava ku gelek bêjer romanê vedibêjin, her bêjerek bi bêhn, giyan û şeweyê xwe vegotina romanê bi xwendevanan şêrîn dike. Jixwe ku xwendevan ji romanê hez kir, bi romanê ve hate girêdan û ta ku wê bi dawî neyne nema dest ji xwendina wê berde, naxwe nivîskarê romanê serkeftî ye û dikare îca roman in din ên serkeftîtir binivîse.

Arşevê Oskan helbestvan e, bi nivîsandina helbestê navdar e, ta ana “Hêviyên Birîndar”, “Kê gul çînî”, Berbang Qedexe ye” û “Xewnistan” hatine çap kirin. Di “Keştiya Penaberan” de ku roman û tecrubeya nivîskar a yekemîn e bi pexşanê re, lê dîsa jî nivîskar romanê bi helbestê dixemilîne. Mirov dikare bêje ku beşê dawî ji romanê “Keştî jî koç dike” hema hema hemû helbest e lê bi şeweyê pexşanê hatiye nivîsandin. Di romanê de giyanê helbestê wek çûkekî penaber tim amade ye, nimûne jî gelek in;

Navnîşanên hemû beşan; -stûnên derizî di bin asoyên mijê de-karwanê rênediyar-Nûzenûza êşên di kûrahiya de asêbûyî-şevên tîr li ser dilan têne raxistin-Vedenga janên welêt li kolanên biyaniyê dijenin-

“Da ku li ser dilê wî, ev xem êdî neçêrin(R83).

Her sibeh, pencere tîn vekirin û bêhna asoyê buharê, hemû bêhnan dişo(R85).

Ez nizanim dê nivîskar nivîsandina romanê berdewam bike yan na, lê ji bo min ku romana “Keştiya Penaberan” 222 rûpel baya, û nivîskar çarenûsa penaberiye bi wê wateya wê ya hişk û zuha bi dawî anîba, yan jî wek mînak ku Bedo yan jî Miho wek kesê sereke di romanê de bikar anîba û derd û êşên penaberiye bi riya wî û kesên li der û dora wî bida nasîn dê romanê bêhtir êş û şikestinên penaberan di “Keştiya Penaberan” de bi me bida nasîn û encama daba. Mirov têdighêje ku Keştî lehenga sereke ye, ji ber ku ew dayika hemû penaberan e, wek ku di beşê dawî de li ser zimanê keştiyê tê gotin. ji hêla din ve, mirov dibîne ku çarenûsa wan kesên di romanê de nediyar e, tenê di beşê dawî de keştî wek bêjer dibêje: “doh Sara xatir ji hemû hevalên xwe xwest, lê ji min nexwest û bar kir. Berî çend roja Elo jî bi destê jina xwe ya belengaz girt û ew jî çû, lê nizanim pir li dora xwe dinerî wekî ku nedixwest kes bi cihê wî yê nû zanibe. Îro jî ez dibînim ku Miho û Bedo jî destê alîkariyê dirêjî Heno dikin û alavên wî didin ser hev”(R109). Nivîskar bi van hevokan xwestiye çarenûsa hin kesayetiyên romanê diyar bike, wek ku nivîskar xwestiye jiyana wan bispêre pêşerojeke nediyar.

Bi gumana min, eger nivîskar piçekî din xwe biwestanda û çarenûsa penaberan a piştî “Keştiya Penaberan” birista dê roman serkeftîtir baya. Bi min nivîskar dikarîbû bi şeweyê romanê bîranînên penaberên “Keştiya Penaberan” binivîsîne, yan jî jiyan û xirecira her sê mehên di keştiyê de. Dibe ku nivîskar bi qestî nexwestibe çarenûsa wan a piştî keştiyê diyar bike, çimkî hemû penaber di kolanên xerîbiyê de winda dibin. Di romanê de diyar nabe bê nivîskar kîjan kesayetiya romanê ye, lê ji bilî beşê dawî ew bêjer e, di beşê dawî de nivîskar keştiyê dike bêjerê romanê. Bi gumana min li dawîya romanê nivîskar agahdar dibe, ku di romana qels de nivîskar dibe bêjer, û ji ber vê yekê di beşê dawî de keştiyê dike bêjer, îca çi bêjer; dayika penaberan û zarokên serhişk.

Nivîskarê romanê bi wêrekî dest davêje hin mijarên girîng, rexneyan dike, û nerazîbûna xwe wek helwest diyar dike. Gelek caran pê li sînoran dike û mîna çûkekî azad difire û diçe li meydana azad dideyne, daku wan mijaran bi azadî vebêje û hinan jî rexne bike. Mînak gelek in.

Mînak 01

[“Hûn kurd in?

Na em êzîdî ne bira

Ez dizanim keko hûn bi ola xwe êzîdî ne, lê bi netewa xwe ma hûn ne kurd in?

Na heyran em êzîdî ne, em nakevin partiyên, ji bo xwedê dûrî me here”]. (R 76-77).

Mînak 02

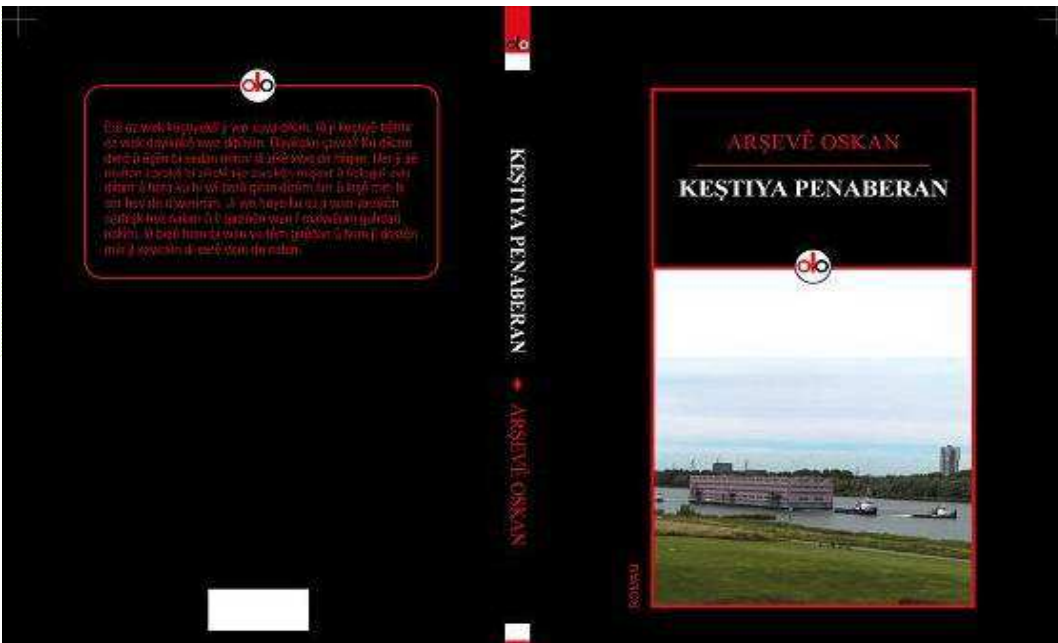
Kondomek bi diranê xwe vekir û li mêrikê wî siwar kir. Ev cara yekê bû ku Îbo bi kondom wî karî dike û li jinan siwar dibe.(64)

Mînak 03

Bi kurdiyeke lawaz çend pirs jê kirin, wê kurdîya lawaz Bedo pir aciz dikir, ji ber ku kurdên bakur ku dighaştin hev, zimanê wan tenê bi tirkî bû, qet bîra zimanê kurdî nedibirin. Ji vê sedemê, zimanê wî hevalî giran bûbû.(R70).

Mînak 04

Li cem partiyên me hîna tiştê zelal nebûye û xwe ji tiştêkî re jî amade nekirine , xwe wekî çêlikên vê hikûmetê dibînin û hîna bi navê welatparêziya Sûriyê

dikin. Wê ji xwe re wek erkeki pîroz dibînin, haya wan ji bayê felekê tune ye. Tim jî, dilê gel dixin cî û wî bi xeterê agahdar nakin. Tenê karê ku dikin, ji bo ku hev li derewê biqelibînin, ji ber ku her yekî, yê din perçewerçe kiriye û her sê partî bi navekî tîn naskirin.(R89)

Gelek mînakên wisa di romanê de derbas dibin, mirov fam dike ku nivîskar di hinan de dixwaze rexneyan li civaka wan kesan bike. Di mînaka yekemîn de nivîskar xwestiye rexneyê li êzîdiyan bigre û bêje ku hûn berî êzîdî bin hûn kurd in lê êzîdî wê red dikin û bi îsrar dibêjin na em êzîdî ne, ango kurd û êzîdî ji hev cuda ne û rojekê dê êzîdî ji kurdan veqetin û bêjin em û hûn ne bira û ne jî ji yek binyadê ne, em ji hev cuda ne. Nivîskar eşkere xwestiyê rexneyê li wan kesên ku wisa diramin, bike.

Di mînaka duyemîn de, jixwe gelek mînakên wisa di romanê de peyda dibin. Bi van mînakan nivîskar xwestiye kesayetiyên xwe eşkere bide diyar kirin, rastiya wan diyar bike, bi gumana min hin sînor jî tîn derbas kirin, bila di romanê jî de be, lê dîsa jî wêrekî ye.

Di mînaka sêyemîn de, wek ku di gotarên xwe de jî gelek caran nivîskar xwestiye rexneyê li kurdên bakur bigre û bêje: şerm e hûn bi hev re bi tirkî diaxivin, du kurdên ji bakur li ku dighên ba hev awtomatîk bi tirkî bi hev re diaxivin, û hîna dibêjin tirk nahêlin em bi zimanê xwe biaxivin. Li Europa tirk ne li ser serê we ne ku hûn bi tirkî diaxivin”tirkbûna kurdên bakur li Europa ne sûc û gunehê tirkan e”(A.O).

Di mînaka çaremîn de, nivîskar helwesta xwe li dijî perçebûn û lawaziya partî û tevgera kurdên rojava, eşkere dike. Û wek berpirsariyeke dîrokî tîne ziman ku ev ne tevgera ku ji bo hêvî û xwestekên miletekî karê rizgarîxaziyê bike, ew tevger û partî gelekî lawaz in.

Kesayetiyên romanê di nava sê mehan de jiyanneke nû ku qet ne mîna ya welêt e dijîn. Li Elmanya, di keştiyê de wek ku gerek bibe nivîskar kesayetiyên romanê dilivîne, çîrok û çîvanok, bûyer û serpêhatiyên wan vedibêje, karekterên wan derdixîne. Mirovên di romanê de mînakên zindî ne ji hemû penaberan re. Sara û Cîhana Duhokî wek du jinan, nimûneya du jinan diyar dibin. Sara kêfa xwe bi xortan re dike û Cîhan xwe diparêze daku nehetike û biçe bi destgirtiyê xwe yê li Bremen re bizewice. Arasê Kerkûkî ku hevalê Ensar Al Islam e mîna sofî û oldarekî tevdigere, nivîskar jî béguman dê wî wek terorîstekî diyar bike. Di romanê de, hema hema di her beşî de kesayetiyên nû, çîrok û serpêhatiyên nû derdikevin û nivîskar wî beşê romanê bi wan re bi dawî tîne. Bi giştî nivîskar xwestiye ku kesên di romanê de wêneyekî giştî yê penaberiye di keştiya penaberan de diyar bike, ango ew kes dikarin rojane li kampên penaberan bîn dîtin.

Penaber ji ber gelek sedeman ji hembêza dayika xwe, ji welatê xwe direvin û berê xwe didin xerîbiya mal wêran. Di tûrikê her penaberekî de çîrokek heye. Di beşê “Vedenga janên welêt li kolanên biyaniyê dijenin” nivîskar wek bêjer diçe Qamişlo û dibe şahidê serhildana 12ê adarê û kuştina Ferhad. Mirov guman dike ku di dûv re dê serpêhatiya serhildanê li ser zimanê Qado an jî dê Qado bê keştiyê û çîroka serhildanê ji tûrikê xwe derxîne û ji her kesî re vebêje, lê ew yek nabe, serhildan di wî beşî de dimîne. Eger hin kesayetiyên din serpêhatiya serhildanê di îfadeyên xwe yên bi elmanan re ji bo girtina mafê penaberiye, bikar tînin jî, lê nivîskar wê diyar nake, tenê navnîşana “Vedenga janên welêt li kolanên biyaniyê dijenin” dikare ji bo gelek penaberan bibe çîroka îfadeya penaberiye. Nivîskar baş kir ku ew beş wek dîrok di romanê de anîye ziman û gelek penaberên li keştiyê bê ku eşkere bikin, ji bo pêşeroja xwe û jiyana piştî keştiyê bikar bînin. Xala herî balkêş di vî beşî de şeweyê nivîsandinê ye, bi hosteyî hatiye nivîsandin.

Nivîskar hema hema kesayetiyên her çar perçeyên Kurdistanê digihîne ba hev û civaka kurdan bi riya wan diyar dike, her kesek bi rolekê radibe. Mirov dikare bêje ku her kesek bi serê xwe nimûneyek zindî ye ji civata ku jê hatiye. Her wisa rol û nîrxê jinê jî ji bîra nake, bi riya Sara û Cîhana Duhokî du nimûneyên cuda û berevajî hev diyar dike. Di rûpela 39an de dinivîsîne:” -Îro meş sar e ha, ji ber ku Sara ne li vir e, reşê gelek xortan jî nexuyaye, pêjna wan nayê”.

Roman wek tecrubeya yekemîn, bi zimanekî rihet û hesan hatiye nivîsandin. Dema min roman dixwend, tim pîrsekê xwe davêr ser rûpelan: eger nivîskar wek penaber li “Keştiya Penaberan” bi cih nebûya, gelo dê ew roman binivîsanda?, em vê pîrsê ji nivîskarê romanê re dihêlin.

Qado Şêrîn

Bi bihaneya salvegera wefata

Mîr Celadet Bedirxan

Pênûsa Nû bi vê nivîsê wî li bîra we tîne

Mîr Celadet Bedirxan : 26 Avrêl 1893 - 15'ê tîrmeh 1951

Celadet yek ji lawên malbata mezin a kurdan Malbata Bedirxaniyan bû. Ew wekî pêşengê nivîsîna kurdî bi tîpên latînî tê nasîn. Di warê lêkolînên li ser zimanê kurdî de gelek xebitiye û li surgûn û nefiyê kovarên Hawar û Ronahî weşandiye. Xebatên Celadet bûn bingeha edebiyata Kurmancî ya hemdem. Di jiyana xwe ya siyasî da, Celadet beşdarî gelek çalakîyên neteweperwerane bû, ew endamê Xoybûnê û yek ji damezrînerên wê bû. Piştî şerê Bedirxaniyan dijberî Sultan Ebdilhemîdî, tevî malbata xwe ber bi Yemenê ve hate surgûn kirin. Piştî ku tevgera rizgarîxwaza Tirk bi serokayetiya Mistefa Kemal Atatürk bi serkeft, mafên Kurdan hatin berbendkirin, di vê demê da fermana bidarvekirina Emîn Alî Bedirxan û her sê lawên wî derket. Emîn û lawên xwe Sureya çûn Misrê, Kamûran û Celadet jî çûn Almanyayê. Wan li wir dest bi xwendina bilind kir. Celadetî xwendina bilind qedand û bawernameya doktoraya Hiqûqê wergirt. Li sala 1930ê, ew hat bajarê Şamê û dest bi xebata niştimanî kir. Di nav zebata Xoybûnê da endamekê pêşeng bû, ew yek ji beşdar û alîkarên Serhildana Agirî bû.

Ji bilî zimanê kurdî Mîr Celadet bi van zimanan jî dizanibû: Ingilîzî, Fransî, Almanî, Tirkî, Farsî, Erebbî, Yunanî. Kovarên Ronahî û Hawar bi sernivîskariya wî derdiketin.

Nifşa sêyem a Malbata Bedirxaniyan di serê sedsala 20ê da bi Celadet, Kamûran û Rewşen Bedirxan ve destpêdike û xelesa vê malbata serhildêr ya dawiyê ye. Bêguman di xelesa dawin a Bedirxaniyan da Celadet Bedirxan cîhê herî giring digre. Celadet Alî Bedirxan an jî bi navekê din Mîr Celadet li 26ê Nîsana sala 1893ê li Stenbolê hate dinyayê. Bavê wî siyasatmedar û rewşenbîrê navdar Emîn Alî Bedirxan e ku ew jî yek ji kurên Mîr Bedirxan e.

Dema Celadet ji dayik bû, malbata wî li Stenbolê li sirgûnê bû. Dayika wî Senîha Xanim Çerkez e.

Bavê wî Emîn Elî Mufetişê Dadgeha Stenbolê bû. Her wiha, wî li wan salan da di nav tevgera Kurdan da jî cihekê giring digirt.

Ji ber ku Osmaniyan qedexa kiribû malbata Bedirxanî biçin Kurdistanê, Emîn Elî ji bo gihandina zarokên xwe bi çand û zimanê Kurdî ji Kurdistanê çîrokbêj dengbêj û mamostayên ziman û qerwaşan dianîn. Yek ji wan nivîskaran jî Helbestvanê navdarê Kurd Hecî Qadirê Koyî bû ku ew mamosteyê serekiyê zarokên Emîn Elî Bedirxan bû.

Celadet tevî xuşk û birayên xwe yê din li ber destê wan mezin bû. Her wiha Bedirxanî ji Stenbolê bi malbatên li sirgûnê yê wekî Şemzînî, Babanî û Cemilpaşayan re jî hevalbendî dikir.

Osmaniyan li malbata Bedirxan gumanan dikirin. Lewma karê fermî didan ber wan û her tim cihê wan diguherandin. Celadet di zaroktiya xwe de tevî bavê xwe di van sirgûnan da derbas kir û li bajarên wekî Stenbol, Isparta , Edirne , Konya, Aqqa, Nahlûs û Selanikê geriya.

Di 18 saliya xwe da Celadet li Stenbolê dest bi dibistana Medresaya Harbiyê dike. Di salên Şerê cihanî yê yekê da ew wekî mamosteyê gihanidina zabitan xebitî û di ser da li eniya Qefqasê li dijî Rûsan şer kir.

Piştî ku di encama şer da Imparatoriya Osmanî têkçû, û di nav welatparêzên Kurd da pêvajoya rêxistinê destpêkir, Celadet li Stenbolê ket nav karên siyasî û bû yek ji hîmdarên Komela Vêkxistina Civaka Kurd. Ew li pey derfeta damezrandina dewleteka Kurdî bûn.

Piştî şer dewletên serkeftî yê wekî Brîtanyayê li Kurdistanê ketin hin hewldanan. Celadet li sala 1919ê tevî birayê xwe Kamûran û Ekrem Cemîl Paşa û Faîq Tewfîq çû Kurdistanê. Li cem wan.

Zabitên Siyasî yê Brîtanî Major Noel jî hebû. Armanca wan amadekariyên Peymana Sewrê bû

Kemalîstan ku ji gera Celadet û hevalên wî haydar bûn suwar şandin ser wan û ew mecbûr kirin bizivirin. Celadet di vê gera xwe da heta Meletiyê li Kurdistanê geriya û li ser rewşa welat serwest bû.

Di encamê da, li Sewrê, di bin çavdêriya berdevkê Kurdan Şerîf Paşa , hin mafên netewî hatin nîşankirin. Celadet di vê gera xwe ya Kurdistanê da di nav eşîran da gelek metelok, peyv û çîrok jî kom kirin. Li sala 1922ê, dema Kemalîst hatin ser hukmî û Stenbol bidestxist, ji bo serokên Kurdan ku di nav wan da Bedirxanî jî hebûn, fermana mirinê derçû. Li ser vê yekê, Celadet tevî birayên xwe Kamûran, Safter Tewfîq û birazayê xwe Heqî ve li sala 1923ê berê xwe da Almanyayê û li wir dest bi xwendina li zanîngehê kir. Li sala 1925ê, dema li bakûrê Kurdistanê serhildana Şêx Seîdê Pîran destpêkir, Celadet jî bo tevlîbûna serhildanê bi dizî hate Kurdistanê. Lê heta ku ew giha welat serhildan hatibû şikestin. Ew careka din bi alîkariya eşîrên koçer ji Kurdistanê derket û zivirî Almanyayê

Di vê navberê da, birayê wî yê biçûk Safter li Almanyayê jî ber nexweşiyê mir. Birayê wî yê din Tewfîq jî zivirî Tirkîyê û li wir bi zora Kemalîstan paşnavê xwe kir Çinar û ket xizmeta Tirkan. Vasîf Çinar birazayê Mîr Bedirxanî jî di vê demê da ji aliyê Mistefa Kemalî ve wekî wezîrê perwerdeyê hatibû wezîfedarkirin. Vasîf Çinar jî malbata Bedirxanî hatiye derxistin.

Kamûran piştî hatina Celadetî li Almanyayê ma û doktoraya xwe ya hiqûqê dawî kir.

Mîr Celadet piştî dawîkirina zanîngeha hiqûqê bêyî ku doktoraya xwe temam bike hate Qahîre ya Misrê. Bavê wî Emin Elî li ser doşega mirinê bû. Piştî mirina bavê xwe çû Beyrûtê û li wir bicîh bû. Di van rojan da, li Sûriyê û Beyrûtê gelek rewşenbîrên Kurd civiyabûn. Kemalîstan piştî serhildana Şêx Seîdî careka din berê xwe dabû rewsenbîrên Kurdan. Yên ku ji ber kêra wan filitîbûn, berê xwe dabûn binxetê.

Celadet piştî ku hate Beyrûtê ket nava tevgera welatparêzên Kurd. Di vê navberê da, hewldanên damezrandina rêxistineka neteweyî jî destpêkiribû.

Piştî tevîbûna Celadet, li 5ê Îlona sala 1927ê li Lubnanê li bajarê Bêhemdûnê kongreya damezrandina Xoybûnê pêkanî. Di nav damezrênerên Xoybûnê da ji bilî Celadetî rewşenbîrên wekî Dr. Nurî Dêrsimî, Qedrî Can, Dr. Nuredîn Zaza, Memdûh Selîm Wanlî, Hemze Bêgê Muksî, Ekrem û Qedrî Cemîl Paşa û serekên herêmî yên wekî Haco Axa, Emînê Perîxanê, Mistefa Şahin Begê Berazî, Bedredinê Hebizbinî û gelekên din jî hebûn.

Yek ji biryarên Xoybûnê ew bû ku ew ji bo piştigiriya serhildana Araratê li herêma sinorê binxetê têkevin nav hewldanên leşkerî.

Bi vê armancê Celadet tevî Haco Axa û Resûl Axayê Miheme li herêma Torê tevî suwarên Kurd êriş birin ser qereqolên Tirkên.

Lê ji ber ku ew negihîştin armancên xwe, Celadet berê xwe da Çiyayê Araratê û tevî serhildêrên Serhedê bû. Li dûmahiyê, ev serhildan jî têkçû û wî tevî Ihsan Nûrî Paşayî xwe avêt Îranê.

Li Tehranê Şahê Îranê Mehmed Reza Pehlewî xwest wî bi hin bertîlan ji tevgera Kurdan dûr bike û li devereka cîhanê jê ra konsolosiya Îranê pêşniyaz kir. Ji ber ku Celadet ew daxwaza Şah qebûl nekir, ew her wê demê ji Îranê hate derxistin. Piştî Îranê, Celadet demekê li Başûrê Kurdistanê û li Bexdayê ma. Lê Ingîlzan nexwest ew li Îraqê bimîne û rê li wî tengkir. Ew careka din jî bi neçarî zivirî Sûriyê û li Kurdistanê rojava xebata xwe meşand.

Li wir tevî endamên malbata Cemil paşayan, Hemzeyê Muksî û Haco Axa bi navê Civata Alikariya Kurdên Belengaz komeleyek damezrand. Armanca wan ew bû alikariya Kurdên ku ji bakûr revîbûn bikin. Sûriyê wê demê di bin dagirkeriya Fransayê da bû û têkiliyên Fransî û Kemalîstan baş bûn. Ji ber zixtên Tirkên, Fransiyê jî nedixwest ew li Kurdistanê bimîne. Li Tebaxa sala 1930ê tevî rewşenbîr û serhildêrên Kurd ên din bi zorê li Şamê hate bicîhkirin.

Xebatên siyasî ên bêencam û dorpêçana dewletên serdest berê Celadetî dabû rêyeka din. Rewşa herêmê jî êdî dest nedida ku Kurd ji bo hevkarîyê dewleteka alîgir bibînin an jî serhildaneka neteweyî birêbixin. Hin sedemên din jî ku Celadet her bi rewşeka nû ve dehf dabûn, rewşa navxweyî ya Kurdan bû. Di nav Kurdan da xwendin û nivisandin û karê rewşenbîrî gelek kêr bû. Li dûmahiyê, ew gehîşt bû wê baweriyê ku ji bo şiyarkirina Kurdan divê karê rewşenbîrî bike û biryara xwe da.

Li rojên sirgûniya Şamê Celadet dest bi karê zimanzanî û afirandina elfûbêyeka Kurdî kir. Celadet ji bilî Kurdî bi zimanên Tirkî, Erebî, Farisî, Frensî, Rûsî, Yûnanî, Almanî û Ingîlîzî dizanibû. Li gor fikra Celadetî, ew li encama muqayeseya gelek ziman û elfûbêyan gihîşt hindê ku elfabeya Latînî dikaribû berî li nivîsîna Kurdî vebike. Ji xwe ew ji sala 1919ê ve xwedî vê baweriyê bû û li Almanyayê li ser etîmolojiyê jî xebitîbû.

Helbet, ji bo pêkanîna raman û îdealên xwe kovarek ji wî ra lazim bû. Li sala 1931ê ji dewleta Fransî destûr girt ku li Sûriyê kovarekê derbixe.

Piştî amadekariyan, li 15ê Gulana 1932ê hejmara yekê ya Hawarê gihand xwendevanan. Armanca Mîr Celadet ewe bu ku alfebeya Kurdî latînî bi vê kovarê li seranserê Kurdistanê belav bike. Mîr Celadet li kovara Hawarê de jî diyar kiriye ku ji bo yekxistina alfabeya kurdî çendîn name ji bo Tewfîq Wehbî nivîsandine, lê mixabin tu bersîv wernegirtiye. Ji ber wê yekê jî li kovara Hawarê de dest bi nivîsandina zaravayê Soranî (latînî) kiriye.

Her li wê salê kitêba xwe ya gramêrê a bi navê Rêzimana Elfabê ya Kurdî çap kir.

Celadet Bedirxan li Şamê di rewşeka nebaş da dijiya. Kemalîstan li Tirkîyê dest dabû ser hemî mal û mulkê malbata wan. Celadet ji ber sedemên aborî mecbûr ma ku mamostetîya zimanê Fransî û parêzeriyê bike.

Ew li kolana Salihîye di odeyekê da dima. Ev ode navenda Hawarê, mêvanxane û cihê razanê jî bû. Çavên wî li bendê bûn ku careka din derfetekê bibîne ku bikare biçe Kurdistanê. Lê piştî ku serhildana Malbata Eliyê Yûnis jî hate tefandin, wî fahmkir ku di paşeroja nêz da ew derfet çênabe.

Ji bo vê yekê wî biryara zewacê girt û li sala 1935ê li Şamê bi dotmama xwe Rewşen Xanimê ra zewicî. Rewşen xanimê wê demê mamosteyî dikir.

Di zewaca wan da bi navên Cemşîd û Sînemxan du zarokên wan çêbûn. Her wiha, kurekê wan bi navê Safter jî hîn di yeksaliya xwe da miribû. Keça Rewşenxanê ya ji şûyê (mêrê) wê yê yekê bi navê Useyma bû li ba wan dima. Ji zarokên Celadet, Cemşîd li Almanyayê doktorî xwend û li sala 1999ê çû ser dîlovaniya xwe. Ji Cemşîd kurek û keçek bi navên Kurd û Evîn hene. Kurd li Almanyayê doktorî qedandiye û niha jî li wir karê xwe didomîne. Evîn jî çalakvaneka civakiye û ew jî niha li Almanyayê dijî.

Her wiha, keça wan Sînemxan niha tevî malbata xwe li Hewlêra paytexta Herêma Kurdistanê dijî. Sînemxan li gel nivîskar û endezyarê neftê Salah Sadallah(Nivîskarekî Kurde û nêzîkî 25 berhemên wî hene) jiyan hevjîniyê pêkaniye û wê jî du zarokên bi Navê Dîlnaz û Azad heye. Dîlnaz li Zanîngeha Sorbuna Fransa beşa wergeriyê qedandiye û niha jî li gel zarokên xwe (Ciwan, Mîro, Alan) li Parîsê dijî. Azad Endezyarê Elektrîkêye û wî jî kurek bi navê Alan heye.

nû ve çap bike. Heta niha nêzîkî bîst û pênc berhemên Bedirxaniyan û berhemên hevîna xwe Salah Sadallah çap kiriye. Niha bernameya wê ya herî girîng amadekirina Ansiklopediya Bedirxan e ku îsal 15.05.2011 li roja derxistina kovara Hawarê amadekariyên Ansîklopediya Bedirxan hate ragihandin. Armanca vê Ansîklopediyayê ewe ku hemû berhemên Bedirxaniyan li nav vê ansîklopediyayê kom bike û pêşkêşî xwendevanên Kurdî bike. Useyma jî niha tevî malbata xwe(sê keç Şîrîn, Nesrîn, Ruşen) li Beyruta Lubnanê dijîn. Bi destpêka Şerê Cîhanî zextên siyasîyên li ser rewşenbîrên Kurd li Sûriyê careka din destpêkir. Dewleta Fransî di nav salên 1943ê û 46ê da bi zorê rûniştina li Şamê li ser Celadet ferz kir. Qedexe bû ku ew ji Şamê derbikeve. Ev bi zorê rûniştina li Şamê ji aliyê rejîma Sûriyê ve jî heta 1948ê hate domandin. Piştî destpêka Şerê Cîhanî yê Duyê Celadet dest bi karên rojnamevaniyê kir û li sala 1942ê li Şamê Kovara Ronahî weşand.

Pênc hejmarên Ronahiyê yên pêşîn li ser nûçeyên Şerê cîhanî bûn. Di demên paşîn da jî êdî Ronahî kovareka xwerû Kurdî bû û bi nivîsên li ser ziman, wêje û çanda Kurd hatibû xemilandin. Piştî ku li sala 1943ê Hawar hate rawestandî jî, Mîr Celadet giranî da ser Ronahiyê.

Hingê birayê wî, Kamûran, jî li Lubnanê kovareka Kurdî-Fransî bi navê Roja Nû derdixist. Serpêhatiya kovara Ronahî jî heta sala 1945ê ajot

Mîr Celadet di jiyana xwe ya rewşenbîrî da ji bilî xebatên kovar derxistinê gelek kitêb jî nivîsîn. Her wiha, ji bilî kovarên ku wî derdixistin, di gelek kovarên Kurdî û yên zimanên din da jî nivîsiye. Ji ber tengasiyên aborî, Mîr Celadet li sala 1950ê li gundê Hecanê, ku nêzî Şamê bû, dest bi karê çandinê kir. Ji bo debara malbata xwe, ew mecbûr mabû karekî wiha bike.

Her çende gelek hevalên wî yên dewlemend hebûn û wan dixwest alîkariya wî bikin jî, wî alîkarî qebûl nedikir. Li Gundê Hecanê ji bo avdana pembûyê zeviyên ku diajot bîreka mezin kola. Di nameyên ku ji malbata xwe ra dinivîsîne navê wê bîrê danîbû Bîra Qederê.

Mîr Celadet li 15'ê Tîrmeha sala 1951ê li gundê Hecanê nêzîkî Şamê çû ser dîlovaniya Xwedê û termê wî li kêleka bapîrê wî, Mîr Bedirxanî, li Goristana Mewlana Xalîdê Nexşebendî li taxa Kurdan li Şamê hate veşartin.

Li van salên dawî de hinek nûçe derdikevin ku qaşo Celadet Bedirxan ji aliyê dezgehê hewalgiriya(îstîxbarata) dewleta Suriye ve hatiye kuştin. Lê belê heta niha tu belgeyek di vî derbarî de tûneye û zarokên Mîr Celadet (Sînemxan û Useyma Bedirxan) jî di vî derbarî de didin zanîn ku ev nûçe bê bingehein û ji gote gotan pêkhatiye.

Têbînî: Ev jiyanname ji aliyê Sînemxan Celadet Bedirxan ve hatiye serrastkirin. **(17.07.2011) Ji wikipedia kurdî**

Amer X. Mourad

amer.x.mourad@gmail.com

Sînor

dibêjun rengê mun rengê reş
 rengê hemî lîn û çax û roja
 bermayî doja ber tava roja
 roke tenê sîpî xwe diheja
 lê rengê mun rengê hemî doza

* * *

tî wên pora dirêjî reş dîzî bî dîzî
 derdê mûn û kêf xweşiyê dikê yek kezî
 û herdû çavê te tek jî hev dîkîn gazî
 û lêv şerê wan grane tek lî mûn nazî
 gava te dibînim tîstek namîne xwezî

* * * *

hijmara biyanîyê maye bê ta û derzî
 sîka dema pîr jî hevî û soza derzî
 şûna xelesa zîv jî derdê zêrîn te rîzî
 gewdê sînora lî gava dikê lez û bezî
 sînora bê zuravî burîna wan maye tazî

Qesra Îshaq Paşa

Qesra Îshaq Paşa, Koşka yan Palasa Îshaq Paşa yek ji
 koşkên navdar ên Bakurê Kurdistanê ye û li axa
 Bazîdê ye.

Koşk ji aliyê Îshaq Paşa ve, di sala (1199 Hîcrî.)-
 (1784 Mîladî.) hatiye avakirin. Gorî dîroka fermî ya
 Tirkên di nava 99 salan de avakirina wê hatiye
 bidawîkirin. Mîmariya koşkê elementên Kurdî, Roma
 û Farsî (bo mînak Selçûkî) dihevin. Sûrên wê bi
 nexşên giranbiha hatine nexşandin. Di avakirinê de
 koşk du qatî bûye lê qata jorîn êdî nemaye.

Koşk gelek caran ji aliyê dewlet û mîrîtiyên Kurdan
 ve hatiye restorekirin. Di wejeya Kurdî gelek caran
 bûye kaneke navdar. Ehmedê Xanî jî li heman koşkê
 jiyaye û perwerde daye. Niha goristana Xanî li wir e.
 Mûsa Anter gelek caran koşk wekî "Tirba/Goristana
 Ehmedê Xanî" binavdikir. Dîsa Mizgefta Bazîdê jî li
 cem wê ye.

Di dagîrkirina Rûsan a salên 1828 – 1829'î de, deriyê
 koşkê yê xwerû zêrîn bû, hatiye birin û niha li
 mûzeyê Moskowê tê parastin. Li koşkê hemam,
 mizgeft, goristan, kulîn, hewliya xwarinê, salona
 pêşwaziyan, harem û sistema germkirina hilmê (wekî
 kalorîferên îro) heye.

Ji Wîkîpediya

Ebdulrhman Brahîm Elî
 ano ya Kurdî li Sûrî çima tune?

Şano neynika gelaye bi dîroka wan ,bi kevnetorê
 wan,bi civaka wan ,bi xweşî û ne xweşiya wan.ji
 roja ku □ano derbasbû welatên ixrîqiyên li ser
 destê -Esxîlos- Sofoklîs-Yorbîdis- û ta roja îro her
 miletek dixebiteû kardike ku Şaniweke taybet
 bixwe avabike di hundirê wêde her tiştê xwe bide
 xuyanî (dîroka xwe - filklor û serpêhatiyên xwe -
 rewşa xwey civakî - rewşa xwey çandî û siyasî) û
 her wiha her miletekî muhira xwey netewî li ser vî
 hunerê heja xistiye lê ya giring ji mere wek kurd
 û bitaybet kurdin Sûryê.

ji bo Çi em bê mohrin ta niha!?

gelo Çi sedem hene ku Şaniwa kurdî bi taybet
 mendiyeke kurdî li Sûrya?

helbet wê hin sedem hebin serdestî me , û hin em
 gunehkarin diberde û eve ya giring ji mere emê
 nuha hin ji van sedman li gorî nêrîna xwe
 bihejmêrin:

1--Mana(Şaniwa kurdî)di hundirê komên filklorî
 de (hizbî).

2--Ne avakirina komên taybet bi Şaniwê nemaze
 yên serbixwe.

3--Nerdewamiya kurdên Şanoger di hundirê
 (Şaniwa erebîde)bê ku li rexê kurdî binêrin wek
 ber pîrsyar di ber vî miletî û vî hunerî de.

4--Ne avakirina kesên Şanoger yên ku karibin
 berdewam bikin û vî barî Hilgirin.

5--Tunebûna nivîskarên Şaniwê wek nivîskarê
 çîrokê û helbestê.

6--Qut birîna dinavbera komên filklorîde.

7--Tunebûna vîstivalên Şaniwê.

8--Ne guhdan li zarokan û fêrkirina wan di warê
 Şaniwêde.

Pênûsa nû

Sernivîser

Qado Şêrîn

Rêvebirê Nivîsînê

Arşek Paravî

Desteya birêvebir

Pîr Rustem

Silêman Azer

Ezîz Xemcivîn

Abdilbaqî Huseynî

Lawîn Şêxo

Derhener

Xorşîd Şozî

Ji bo hinartina berhemên kurdî:

kurdi.penusanu@gmail.com

